

**Verras. Bloei.
Durf. Ontmoet.
Maak. Trots.**

Deze handreiking *Maatschappelijke waarde in beeld* gaat over Kreggel & Kwiek van Stichting Fit-ART. Zij is een onderdeel van het portfolio bestaande uit 5 handreikingen *Maatschappelijke waarde in beeld* van regionale kunst- en cultuurinitiatieven in de langdurige zorg en ondersteuning. Aanvullend is een landelijke handreiking in voorbereiding.

De 5 kunst- en cultuurinitiatieven zijn:

- *Kreggel & Kwiek* van Stichting Fit-ART in Berkelland;
- *Samen Creatief* van Vitalis in de regio Eindhoven;
- *Through Art We Care* van Cordaan in Amsterdam;
- *Zomerschool* van Kunstmuseum Den Haag in Den Haag;
- *Kunst door de Brievenbus* van Amphion in de Achterhoek.

ZonMw

www.zonmw.nl

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
070 349 51 11

Fonds Sluyterman van Loo

www.fondssluytermanvanloo.nl

Velserweg 20
1942 LD Beverwijk
025 126 0650

Voorwoord

De manier waarop we in Nederland omgaan met ouderen worden verandert. Steeds meer mensen leven langer met chronische gezondheidsproblemen en zijn gedurende langere tijd aangewezen op ondersteuning, zorg en/of aangepaste woonvormen, thuis of in een instelling. In deze levensfase verschuift de aandacht van herstel naar kwaliteit van bestaan: mee kunnen blijven doen, gezien worden en betekenis ervaren. Die verschuiving vindt plaats tegen de achtergrond van een toenemende druk op zorg en ondersteuning. Nederland vergrijst: het aandeel 65-plussers groeit en het aantal 80-plussers neemt de komende decennia verder toe.¹

Tegelijkertijd hebben zorgorganisaties te maken met personeelstekorten, complexere zorgvragen en een grotere afhankelijkheid van informele zorg en ondersteuning. Daardoor groeit de urgentie om passende vormen van ondersteuning te ontwikkelen die aansluiten bij het dagelijks leven van ouderen. Daarbij gaat het niet alleen om medische en praktische zorg. Ook ondersteuning die bijdraagt aan regie, zingeving, sociale verbondenheid en maatschappelijke participatie wordt belangrijker. Deze ontwikkeling past in een

breder beweging waarin kwaliteit van bestaan, passende zorg en ondersteuning en het voorkomen van onnodige medicalisering meer aandacht krijgen.

In deze context groeit de belangstelling voor kunst- en cultuurinitiatieven in het sociaal domein en in de langdurige zorg⁵. Onderzoek laat zien dat actieve kunstparticipatie kan bijdragen aan kwaliteit van bestaan van ouderen^{6,7}. Kunst en cultuur kunnen ruimte bieden voor expressie, ontmoeting, plezier, persoonlijke groei en betekenisvolle sociale interactie. Tegelijkertijd is de duurzame inzet van kunst en cultuur in de zorg en het sociaal domein nog niet vanzelfsprekend⁸. Initiatiefnemers, zorgorganisaties, gemeenten, zorgkantoren, financiers en beleidsmakers, zoeken naar manieren om de maatschappelijke waarde van dergelijke initiatieven beter te duiden, bespreekbaar te maken, te leren van elkaar en te verbinden aan structurele borging.

Deze handreiking gaat over Kreggel & Kwiek van Stichting Fit-ART in Berkelland. Kreggel & Kwiek is een initiatief op het snijvlak van kunst, cultuur en het sociaal domein. Het programma richt zich op het versterken van welbevinden, participatie

en kwaliteit van bestaan van thuiswonende ouderen, vitaal en minder vitaal. Door kunst en cultuur in te zetten als middel voor ontmoeting, creativiteit en leren draagt het initiatief bij aan een betekenisvol dagelijks leven en sociale verbondenheid.

De analyse is uitgevoerd door Stichting VitaValley in opdracht van ZonMw en Fonds Sluiterman van Loo.

Uit de afzonderlijke SROI-analyses bleek dat de maatschappelijke baten van de 5 initiatieven naar verwachting ruim opwegen tegen de kosten. Tegelijkertijd vraagt de interpretatie van deze uitkomsten om zorgvuldigheid. In complexe praktijken zoals kunst en cultuur in de langdurige zorg en ondersteuning zijn effecten zelden volledig of exclusief toe te schrijven aan 1 initiatief. Daarom is in de handreiking gewerkt met expliciete aannames, impact correcties en een onderscheid tussen financieel waardeerbare en moeilijk financieel waardeerbare baten.

Deze handreiking ondersteunt het gesprek over maatschappelijke waarde, doorontwikkeling en duurzame inbedding van Kreggel & Kwiek – Fit-ART. Zij kan worden gebruikt door

initiatiefnemers, ouderen, naasten, professionals, zorgorganisaties, gemeenten, zorgkantoren, financiers en beleidsmakers. Daarnaast kan de handreiking dienen als spiegelinformatie voor vergelijkbare kunst- en cultuurinitiatieven in het sociaal domein.

Op landelijk niveau kan de handreiking bijdragen aan de dialoog over de verdere uitwerking van de beweging naar preventie en versterking van de sociale basis, zoals benoemd in het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)⁹.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3	5. Social Return on Investment – samenvatting	30
Managementsamenvatting	6	Kosten	30
Inleiding	8	Baten	30
1. Theory of Change	12	6. Moeilijk financieel te waarderen baten	32
Opschaling	13	7. Discussie over de werking van de SROI	34
Impactmodel	14	Causaliteit en statistische relevantie	35
2. Waarderingen – uitgangspunten	16	Assessment data	35
Plausibel causale berekeningen	16	Plausibele causaliteit	36
Algemeen	18	Veranderkundige aanpak en bestuurlijke dialoog	36
Aannames	18	Samenvatting	36
Kengetallen gemeente Berkelland	18	Slotbeschouwing	38
3. Waardering – kosten	22	Bijlagen	39
Kosten per belanghebbende	23	Bijlage 1: Over ZonMw, partners en het ZonMw-	40
Gemiddelde kosten per jaar	24	programma Kunst en Cultuur in de	
Totale kosten	24	Langdurige Zorg en Ondersteuning	
4. Waardering – baten	26	Bijlage 2: Over de methode SROI	42
Uitgangspunten	26	Bijlage 3: Betrokkenen SROI-analyse	43
Baten per belanghebbende	27	Bijlage 4: Referentieprijzen	44
Totale baten	29	Bijlage 5: Referenties	50
		Colofon	53

Managementsamenvatting

Aanleiding en context

Nederland vergrijst. Steeds meer mensen leven langer met chronische aandoeningen en hebben gedurende langere tijd ondersteuning, zorg en/of aangepaste woonvormen nodig. Tegelijkertijd staat de toegankelijkheid van zorg onder druk door personeelstekorten, complexere zorgvragen en de toenemende vraag naar informele zorg. In beleid (IZA, AZWA en HLO) en praktijk staat de beweging naar passende zorg centraal: van ziekte naar gezondheid, preventie en kwaliteit van bestaan en verbinding tussen het medisch en sociaal domein.

Binnen die beweging krijgen kunst- en cultuurinitiatieven in de zorg en het sociaal domein steeds meer betekenis. Onderzoek laat zien dat actieve kunstparticipatie kan bijdragen aan ontmoeting, zingeving, plezier, persoonlijke ontwikkeling en sociale participatie van ouderen. De duurzame inzet van kunst en cultuur is echter nog geen vanzelfsprekend onderdeel van het zorg- en welzijnssysteem. Daarvoor is een gedeelde en zorgvuldig onderbouwde duiding van maatschappelijke waarde noodzakelijk.

Maatschappelijke waarde van kunst- en cultuurinitiatieven in beeld

In samenwerking met opdrachtgevers, ministeries van VWS en OCW, partners en de fondsen Fonds Sluyterman van Loo en Stichting RCOAK investeert ZonMw al meerdere jaren in het versterken van de verbinding tussen kunst, cultuur, zorg en ondersteuning. Binnen het ZonMw-programma Kunst en Cultuur in de Langdurige Zorg en Ondersteuning is gewerkt aan kennisontwikkeling, praktijkonderzoek, ondersteuning van regionale initiatieven, en het in kaart brengen van maatschappelijke impact.

In 2024 kreeg Stichting VitaValley opdracht om voor 5 regionale initiatieven een Social Return On Investment-analyse (SROI) uit te voeren. Deze analyses brachten de maatschappelijke kosten en baten van de initiatieven in beeld. In 2026 volgde een opdracht om de inzichten uit deze SROI-analyses te vertalen naar handreikingen die het gesprek over doorontwikkeling, financiering en duurzame inbedding ondersteunen.

Deze handreiking betreft Kreggel & Kwiek van Stichting Fit-ART in gemeente Berkelland. Daarmee sluit zij aan bij de bredere beweging naar passende zorg, preventie, kwaliteit van bestaan en een betere verbinding tussen zorg, cultuur en het sociaal domein.

De handreiking laat zien hoe kunst- en cultuurinitiatieven binnen die beweging kunnen worden besproken in termen van maatschappelijke waarde, gedeelde verantwoordelijkheid en duurzame inbedding.

Kreggel & Kwiek

Kreggel & Kwiek – Fit-ART heeft als doel het versterken van mentaal en sociaal welbevinden van thuiswonende ouderen door structurele inzet van kunst en cultuur. Het initiatief stimuleert ontmoeting, talentontwikkeling en zingeving. Zij biedt ook welzijnsprofessionals, huisartsen, casemanagers en andere verwijzers concrete mogelijkheden om mensen te verbinden aan betekenisvolle activiteiten in het sociaal domein, waardoor zij beter kunnen blijven deelnemen aan het dagelijks leven. Met andere woorden – kwiek worden.

Over de SROI- analyse

De SROI-analyse is bedoeld om maatschappelijke waarde inzichtelijk en bespreekbaar te maken. De analyse ondersteunt het gesprek tussen partijen maar is niet bedoeld als sluitend bewijs voor volledige causaliteit of als definitieve financiële claim.

De kosten zijn gebaseerd op calculaties en de gegevens die

door de betrokken initiatieven zijn aangeleverd. De baten zijn berekend op basis van literatuur, praktijkkennis, interviews en co-creatiesessies, ervaringen van betrokkenen en referentieprijzen. Per berekening is zichtbaar gemaakt welke aannames zijn gehanteerd en welk deel van de baten redelijkerwijs aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART kan worden toegerekend. Daarbij is gewerkt met impactcorrecties om overclaiming te voorkomen.

Bereik en kosten

De SROI-analyse van Kreggel & Kwiek – Fit-ART is uitgevoerd over de periode van 2024-2028. Op deze wijze wordt zichtbaar dat er een opschaling gepland is en de investering in het ene jaar een effect in hetzelfde jaar, alsook in de jaren daarna kan hebben. Voor Kreggel & Kwiek – Fit-ART is berekend dat het aantal deelnemers in 2024 188 is. Dit aantal loopt op tot 900 deelnemers in 2028. De organisatiekosten van Kreggel

**Meedoen. Eigen regie.
Zingeving. Sociale
verbondenheid.**

Fotograaf: Cuido Bogert

& Kwiek – Fit-ART voor de onderzochte periode van 5 jaar zijn €1.1 miljoen. Dat is €434 per deelnemer.

Financieel waardeerbare baten

Een deel van de maatschappelijke effecten van Kreggel & Kwiek – Fit-ART is in geld uitgedrukt. In deze analyse zijn de volgende baten financieel gewaardeerd:

- Kwaliteit van bestaan van deelnemers, kijkers en vrijwilligers uitgedrukt in Quality Adjusted Life Years (QALY);
- Mogelijk lagere kosten zorg- en ondersteuningskosten binnen de Zorgverzekeringswet (Zvw);
- Mogelijk lagere kosten op de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Over de onderzochte periode 2024 –2028 levert dit in totaal €3.9 miljoen op. Dit betekent dat de totale baten per deelnemer per jaar gemiddeld €1.500 zijn. Hiermee komt de ratio baten/kosten op 3,5. Dit betekent dat tegenover elke geïnvesteerde euro naar verwachting €3,50 aan maatschappelijke baten staat, binnen de gehanteerde

aannames, impactcorrecties en rekenwijze.

Niet alle maatschappelijke effecten laten zich verantwoord in geld uitdrukken. In deze analyse zijn verschillende effecten benoemd die wel waarde hebben maar niet financieel zijn doorgerekend. Het gaat onder andere om:

- Ontlasten naasten;
- Werkplezier van kunstenaars, zorg- en ondersteuningsprofessionals;
- Zingeving van vrijwilligers;
- Brede effecten op de houdbaarheid van zorg en ondersteuning.

SROI-instrument als dialooginstrument

De SROI- analyse laat zien dat Kreggel & Kwiek – Fit-ART zowel financieel waardeerbare als niet financieel waardeerbare effecten kan hebben. De analyse maakt zichtbaar hoe deze effecten plausibel samenhangen met het initiatief, zonder te veronderstellen dat alle effecten volledig of exclusief door Kreggel & Kwiek – Fit-ART worden veroorzaakt.

Omdat kunst- en cultuurinitiatieven vaak domeinoverstijgend werken, is een zorgvuldig onderbouwde dialoog nodig. Investerings worden bijvoorbeeld gedaan binnen zorg, welzijn en cultuur, terwijl mogelijke effecten zich ook kunnen voordoen binnen andere domeinen zoals de Zvw, Wlz of Wmo. Daardoor ontstaat regelmatig de zogenoemde wrong-pocket-problematiek; de investerende partij is niet altijd de partij waar de baten terecht komen.

Deze handreiking ondersteunt het gesprek over maatschappelijk waarde, gedeelde verantwoordelijkheid, passende financiering, borging en duurzame inbedding. Zij kan worden gebruikt door Fit-ART, gemeenten, zorgkantoren, zorgverzekeraars, fondsen, beleidsmakers en andere betrokken partijen. Daarnaast kan de handreiking dienen als spiegelinformatie voor verdere ontwikkeling, prioritering en besluitvorming rond Kreggel & Kwiek – Fit-ART en vergelijkbare initiatieven.

Inleiding

Voor u ligt de Handreiking Maatschappelijke waarde in beeld van Kreggel & Kwiek van Stichting Fit-ART.

Fotograaf: Guido Bogert

Deze handreiking beschrijft de maatschappelijke waarde van Kreggel & Kwiek – Fit-ART en ondersteunt het gesprek over verdere doorontwikkeling, financiering en duurzame inbedding van kunst en cultuur in de langdurige zorg en ondersteuning.

Fit-ART ontwikkelt en organiseert kunst- en cultuurprojecten voor ouderen waarin maatschappelijke participatie centraal staat. In deze projecten worden deelnemers, ongeacht eventuele fysieke of cognitieve beperkingen, uitgenodigd om zichzelf creatief uit te dagen, nieuwe vaardigheden te ontwikkelen en andere mensen te ontmoeten¹⁰.

Door kunst in te zetten als middel om creatief te zijn, te blijven leren, en ontmoeten, stimuleert Fit-ART ouderen niet alleen hun horizon te verbreden en maatschappelijk betrokken te zijn en blijven in de samenleving. En zet zij kunst en cultuur ook in als een vorm van preventie, gericht op het

voorkomen van eenzaamheid.

Een van de initiatieven binnen Fit-ART is Kreggel & Kwiek, – Hol oe kreggel (hou je haaks in Nedersaksisch) en blijf Kwiek is een creatief cultuurprogramma van Fit-ART. Het programma opereert binnen het sociaal domein en richt zich op het versterken van mentaal en sociaal welbevinden van thuiswonende ouderen door de structurele inzet van kunst en cultuur. De doelgroep is ouderen vanaf 55+ maar in de praktijk nemen vooral mensen vanaf eind 60 deel.

Onder begeleiding van professionele kunstenaars nemen deelnemers deel aan uiteenlopende kunstzinnige activiteiten. Het programma stimuleert deelnemers om nieuwsgierig te zijn en blijven en zichzelf te blijven ontwikkelen¹¹. Door samen kunst te maken ontstaat niet alleen ruimte voor creativiteit, maar ook voor ontmoeting, zingeving en sociale verbinding. Kreggel & Kwiek –

Fit-ART laat zien hoe kunst en cultuur op een laagdrempelige manier kunnen bijdragen aan betekenisvol dagelijks leven en maatschappelijke participatie, en daarmee het voorkomen van gevoelens van eenzaamheid en verminderde eigenwaarde. Tegelijkertijd ervaren deelnemers dat zij zelf nog kunnen bijdragen en van waarde zijn voor hun omgeving.

Het programma biedt welzijnsprofessionals, huisartsen, casemanagers en andere verwijzers concrete mogelijkheden om mensen te verbinden aan betekenisvolle activiteiten in het sociaal domein, waardoor zij beter kunnen blijven deelnemen aan het dagelijks leven. Met andere woorden – kwiek worden en blijven.

Kennisinstituut Leyden Academy on Vitality and Ageing onderzocht de waarde die kunstactiviteiten zoals dans, tekenen, muziek, zang, poëzie, theater en beeldende vorming in de langdurige zorg voor ouderen hebben¹². Hiertoe heeft het onderzoeksteam 470 verhalen opgehaald van deelnemende ouderen aan bestaande kunstinitiatieven en programma's en zijn er 40 observaties uitgevoerd.

"Door kunst kan je jezelf uiten, je verbonden voelen met anderen, even je beperkingen vergeten en benaderd worden vanuit wat je nog wél kunt. Naast ouderen onderstrepen ook zorgmedewerkers, mantelzorgers en kunstenaars de waarde van de activiteiten voor henzelf. Zij ervaren plezier, diepgaand contact en worden uitgedaagd in hun vak." – hoogleraar Tineke Abma, directeur Leyden Academy on Vitality and Ageing

Waarom deze handreiking?

Kunst- en cultuurinitiatieven in de zorg en het sociaal domein sluiten aan bij de bredere beweging waarin kwaliteit van bestaan, preventie, participatie

en betekenisvol dagelijks leven meer aandacht krijgen. Tegelijkertijd worstelen deze initiatieven vaak met vragen over waardering, financiering en borging.

Hoe kan de maatschappelijk waarde van kunst en cultuur zichtbaar worden gemaakt, en wat is nodig om succesvolle initiatieven duurzaam in te bedden?

De vraag is urgent omdat kunst- en cultuurinitiatieven vaak domeinoverstijgend werken. Zij raken aan zorg, welzijn, cultuur, preventie, participatie en informele ondersteuning. Daardoor passen zij niet altijd vanzelfsprekend binnen bestaande financieringsstromen. Fondsen kunnen een initiatief mogelijk maken, maar bieden geen structurele financiering. Gemeenten, zorgkantoren, zorgverzekeraars en zorgorganisaties vragen op hun beurt om onderbouwing van effecten, waarden en verantwoordelijkheden.

De zoektocht naar duurzame financiering en inbedding past binnen de bredere beleidsmatige beweging naar passende zorg, preventie, kwaliteit van bestaan en een betere verbinding tussen zorg, welzijn, cultuur en het sociaal domein. Daarbij verschuift de aandacht van voornamelijk

medische zorg naar ondersteuning die mensen helpt om te doen, eigen regie te behouden en betekenisvolle sociale relaties te onderhouden. Kunst- en cultuurinitiatieven kunnen in de beweging een betekenisvolle rol spelen omdat zij raken aan expressie, ontmoeting, zingeving en participatie. Tegelijkertijd passen zij niet altijd vanzelfsprekend binnen bestaande financieringsstromen. Daarom is een zorgvuldige onderbouwing en bespreking van maatschappelijke waarde nodig.

In het ZonMw-programma Kunst en Cultuur in de Langdurige Zorg en Ondersteuning (2019 - 2026) kregen 19 praktijkcasussen de gelegenheid om te leren en ontwikkelen en kennis op te bouwen. Echter, de vraag naar duurzame financiering en inbedding bleef terugkomen. De SROI-analyse van Kreggel & Kwiek – Fit-ART is uitgevoerd om de maatschappelijke waarde van het initiatief beter inzichtelijk te maken en het gesprek met betrokken partijen te ondersteunen.

De rol van de SROI

Social Return on Investment (SROI) is een internationaal toegepaste methode om maatschappelijke waarde systematisch in beeld te brengen. De methode brengt in kaart welke partijen investeren, welke

effecten aannemelijk zijn, bij wie ze terecht komen en welke effecten waar mogelijk financieel kunnen worden gewaardeerd.

In deze handreiking wordt SROI gebruikt als gespreks- en beleidsinstrument. De SROI-analyse en deze handreiking maken de maatschappelijke waarde van het cultuurinitiatief inzichtelijk binnen de actuele beleidscontext. Zij ondersteunen initiatiefnemers, financiers, beleidsmakers en uitvoerende partijen over de duurzame inzet van kunst- en cultuurinitiatieven in de langdurige zorg en ondersteuning, en bij keuzes die nodig zijn voor passende borging, financiering en doorontwikkeling.

De analyse is niet bedoeld als onderdeel van pakketbeoordeling en vervangt geen effectiviteitsonderzoek of economische evaluatie. Zij kan helpen om aannames expliciet te maken, maatschappelijke waarde systematisch te bespreken en mogelijk financierings- en borgingsroutes te verkennen.

Kunst- en cultuurinitiatieven vinden plaats in complexe sociale praktijken. Hierdoor zijn effecten niet eenvoudig 1 op 1 toe te schrijven aan een aanpak.

In deze analyse wordt daarom gewerkt met plausibel causale redenering, impactcorrectie en onderscheid tussen financieel waardeerbare en moeilijk financieel waardeerbare baten. Daarmee wordt zichtbaar gemaakt wat aannemelijk is, welke onzekerheden bestaan en waar aanvullende gegevens nodig zijn.

Opbouw van de handreiking

Deze handreiking bestaat uit de SROI-analyse, de duiding van maatschappelijke waarde en de positionering van Kreggel & Kwiek – Fit-ART. De rapportage is onderdeel van een portfolio van 5 regionale initiatieven en 1 landelijke rapportage. Na deze inleiding volgt het verslag van de uitgevoerde SROI-analyse:

1. Theory of Change beschrijft wat Kreggel & Kwiek – Fit-ART inhoudt.
2. Waarderingen- uitgangspunten licht de methodische uitgangspunten, gebruikte bronnen en aannames toe.
3. Waardering - kosten beschrijft de kosten van Kreggel & Kwiek – Fit-ART in de periode 2024 – 2028.
4. Waardering – baten beschrijft de financieel waardeerbare baten, waar deze neerslaan en met welke mate van zekerheid.
5. Social Return on Investment – samenvatting vat de kosten en de baten samen.
6. Moeilijk financieel te waarderen baten benoemt de effecten die wel waarde hebben maar niet eenduidig financieel kunnen worden gewaardeerd.

7. Discussie over de werking van de SROI reflecteert op causaliteit, aannames, beperkingen en veranderkundige betekenis van de aanpak.

De handreiking sluit af met een slotbeschouwing over de betekenis van de analyse voor duurzame financiering, borging en doorontwikkeling van Kreggel & Kwiek – Fit-ART en vergelijkbare initiatieven.

Maatschappelijke waarde in beeld

Theory of Change

Hol oe kreggel (hou je haaks in Nedersaksisch) en blijf Kwiek is een creatief cultuurprogramma van Fit-ART voor alle ouderen vanaf 55+. Samen met deelnemers, beeldend-kunstenaars, musici, dansers, erfgoedkunstenaars en andere cultuur en erfgoed professionals worden mentaal en sociaal welbevinden van thuiswonende ouderen versterkt. Via ontmoeting en creatieve activiteiten ervaren deelnemers meer zingeving en participatie, wat bijdraagt aan hun kwaliteit van bestaan. De activiteiten binnen het programma dragen bij aan het Kreggel & Kwiek gevoel.

Missie: In 2028 is een kunst-voor-welzijn-beweging op gang gebracht in de hele gemeente Berkelland die niet meer te stoppen is. Met kwalitatief hoogwaardige kunst & erfgoed leerwerk-plaatsen, colleges, artistieke lessen en workshops en inspirerende community-art projecten waar vitale en minder vitale ouderen elkaar ontmoeten en zich met plezier kunstzinnig ontwikkelen. Zij kijken ernaar uit om steeds weer iets nieuws te

leren. Deelnemers hoeven geen kunstenaars te zijn, het gaat om het ontdekken en je creativiteit ontwikkelen.

Kreggel & Kwiek – Fit-ART is er voor 'oudwoners' uit de regio, 'nieuwkomers' in de regio, migrantenouderen en senioren (in spe). In totaal kunnen er over de projectperiode (2024-2028) 2.588 deelnemers mee doen. Daarnaast zijn er over de projectperiode 74 kunstenaars nodig.

Deelnemer Julia Molenaar vertelt: "Het creatieve proces geeft me zóveel energie. Normaal heb ik 's middags een dip, maar nu ga ik stouterend naar huis. En ik zat naast iemand die ik niet kende, maar het voelde alsof we vriendinnen waren. Het creatieve verbindt."

Fotograaf: Guido Bogert

Opschaling

Dit opschalingsscenario beschrijft een ambitieuze, maar realistische groei van Kreggel & Kwiek – Fit-ART in de periode 2024–2028. Hierbij is uitgegaan van de demografische ontwikkeling van Nederland, met een specifieke focus op de gemeente Berkelland. Het programma is daarnaast actief in Oost-Gelre en Lochem, en het voornemen is om Kreggel & Kwiek – Fit-ART in de komende jaren ook uit te breiden naar de gemeente Oude IJsselstreek. In de SROI-analyse wordt uitgegaan van de doelgroep mensen van 55 jaar en ouder.

Het merendeel van de deelnemers aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART is rond de 70 jaar en woont zelfstandig thuis.

Landelijk groeit het aantal inwoners licht, terwijl het aandeel 65-plussers stabiel blijft op 20,3%. Door deze bevolkingsgroei neemt het absolute aantal ouderen toe. Regionaal is sprake van een duidelijke vergrijzing: het aandeel 55-plussers groeit tot circa een kwart van de inwoners, met naar verwachting een toenemend aantal thuiswonende ouderen.

Binnen deze context schaaft Kreggel & Kwiek – Fit-ART verder op. Over een periode van 5 jaar (2024–2028) nemen in Berkelland en in 1 of meerdere buurgemeenten, zoals Oost-Gelre en/of Lochem en/of Oude IJsselstreek, in totaal 2.588 unieke deelnemers, deel aan het programma. Voor de onderliggende berekeningen wordt ter illustratie uitgegaan van 2 gemeenten, namelijk Berkelland en Oost-Gelre.

Het aantal unieke deelnemers per jaar groeit van 188 in 2024 naar 900 in 2028. Deze groei wordt mogelijk gemaakt door

zowel een groei in het aantal kunstenaars, van 77 naar 97, als door een toename in de werkuren van kunstenaars. Dit vertaalt zich in een uitbreiding van het activiteiten aanbod, waaronder cursussen, workshops en aanjaagprojecten.

Tabel 1: Opschaling Kreggel & Kwiek – Fit-ART in de gemeenten Berkelland en Oost-Gelre

Jaar	2024	2025	2026	2027	2028
Inwoners Nederland	17.950.000	18.070.000	18.170.000	18.260.000	18.330.000
Waarvan 65+ (%)	20,0 %	20,8 %	21,6 %	22,4 %	23,2 %
Doelgroep 65-plussers	3.590.000	3.758.560	3.924.720	4.090.240	4.252.560
Inwoners	73.902	73.965	74.028	74.091	74.154
Inwoners Berkelland	43.933	43.917	43.901	43.885	43.869
Inwoners Oost-Gelre	29.969	30.048	30.127	30.206	30.285
Waarvan ouderen (55+) (%)	23,9 %	24,3 %	24,7 %	25,1 %	24,9%
Aantal ouderen (55+)	17.663	17.973	18.285	18.597	18.464
Aantal mensen in verzorgings- /verpleeghuis	1.150	1.150	1.150	1.150	1.150
Aantal mensen thuiswonend	16.513	16.823	17.135	17.447	17.314
Unieke deelnemers aan Kreggel&Kwiek – Fit-ART	188	300	500	700	900
Aantal vrijwilligers	-	-	-	-	-
Aantal kunstenaars	77	82	87	92	97
Aantal deelnemers cursussen/workshops	324	525	875	1.225	1.575
Aantal deelnemers aanjaagprojecten	100	105	207	380	638

Impactmodel

Een belangrijk onderdeel van de SROI-analyse is het opstellen van het impactmodel. Dit model is opgebouwd en getoetst in gesprekken met belanghebbenden en laat visueel de toegevoegde waarde van kunst en cultuurinitiatieven in de langdurige zorg, ondersteuning en het sociaal domein zien. Het impactmodel maakt inzichtelijk welke

partijen als belanghebbende betrokken zijn, welke kosten zij maken en welke effecten daaruit voortkomen. Het model, weergegeven in Figuur 1 op de volgende pagina, schetst de keten van kosten en aanpak tot aan de toegevoegde waarde.

Het impactmodel is een generiek en toepasbaar model voor alle onderzochte initiatieven binnen deze opdracht, zo

ook voor Kreggel & Kwiek – Fit-ART. Niet alle effecten in het impactmodel zijn financieel waardeerbaar. Desondanks maakt het impactmodel inzichtelijk hoe de inzet van kunst en cultuur bijdraagt aan een veerkrachtig zorg- en ondersteuningslandschap en vormt het model een belangrijk fundament voor het duiden van de maatschappelijke waarde van Kreggel & Kwiek – Fit-ART.

Impactmodel

Samenvatting

Figuur 1: Impactmodel VitaValley

*In dit impactmodel wordt met interventie bedoeld aanpak, aanbod en initiatieven

2

Waarderingen - uitgangspunten

Dit hoofdstuk beschrijft de uitgangspunten die zijn gehanteerd bij de waarderingen binnen Kreggel & Kwiek – Fit-ART. Allereerst wordt de gekozen methodiek toegelicht. Daarbij wordt uiteengezet waarom gekozen is voor een SROI-analyse. Vervolgens worden de algemene uitgangspunten voor de waarderingen beschreven, waaronder de gebruikte bronnen en databestanden. Daarna worden de aannames toegelicht die zijn toegepast bij de berekeningen. Het hoofdstuk sluit af met kengetallen die een contextuele situatieschets van Berkelland geven. Op basis van deze uitgangspunten worden in hoofdstuk 3 (Kosten) en hoofdstuk 4 (Baten) de berekeningen nader uitgewerkt en toegelicht.

Plausibel causale berekeningen

Kunst- en cultuurinitiatieven zoals Kreggel & Kwiek – Fit-ART vragen om onderzoeksmethodieken die recht doen aan hun aard en context. Deze initiatieven vinden plaats in de dagelijkse leefomgeving van mensen en

kenmerken zich door relationele processen, betekenisgeving, co-creatie en maatwerk. In een dergelijk complexe sociale praktijk is het toepassen van een uniforme interventie – en controlegroep zoals bij een randomized controlled trial (RCT) niet passend.

Tegelijkertijd is er inmiddels een brede en groeiende (inter) nationale kennisbasis die laat zien dat het met andere onderzoeksmethodieken mogelijk is de waarde van kunst en cultuur in het sociaal domein en de langdurige zorg zichtbaar te maken. Uit praktijkgericht

Fotograaf: Guido Bogert

onderzoek van Movisie komt naar voren dat de effecten van kunst en cultuur tot stand komen via relationele en betekenisvolle processen, die zich niet eenvoudig laten vangen in lineaire causaliteitsmodellen¹⁵. Ook de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) onderschrijft deze benadering. In een uitgebreide review concludeert de WHO, op basis van meer dan 3.000 studies met uiteenlopende onderzoeksoptellingen, dat kunst en cultuur bijdragen aan preventie, gezondheid en welzijn, en dat juist bij dit type interventies een breed palet aan methoden nodig is om effecten en onderliggende werkzame mechanismen inzichtelijk te maken¹⁴.

In Nederland heeft Leyden Academy on Vitality and Ageing¹⁵, samen met onder meer Amsterdam UMC, uitgebreid onderzoek gedaan naar kunst- en cultuurparticipatie van ouderen. Dit, en andere onderzoeken⁶² laten zien hoe kunst bijdraagt aan de ervaren kwaliteit van bestaan, zingeving, maatschappelijke participatie en het aanspreken van mogelijkheden van mensen. Daarnaast maakt het inzichtelijk welke werkzame principes daarbij een rol spelen.

Deze inzichten ondersteunen het gebruik van plausibel causale redeneringen en SROI-onderzoek bij de waardering van kunst- en cultuurinitiatieven in het sociaal domein en de langdurige zorg.

Algemeen

Een combinatie van beschikbare kennis, onderbouwde vermoedens en expliciete aannames van alle betrokkenen vormen de basis voor deze SROI-analyse. Er wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen 3 typen informatie; feiten, vermoedens en aannames:

Feiten:

- Empirische en verifieerbare informatie uit bestaande bronnen, waaronder (internationaal) onderzoek, monitors¹⁶⁻¹⁹, registratiedata, declaratiedata (Vektis, Gemeentezorgspiegel)^{20,21}, referentieprijzen (Zorginstituut Nederland)²², tarieven (NZa)²³, regiobeelden²⁴, registratie van activiteiten en deelnemers (input vanuit Fit-ART, workshop en interviews).

Vermoedens:

- Informatie op basis van trends en contextuele analyses, zoals demografische ontwikkelingen^{17,25}, epidemiologische gegevens²⁶, arbeidsmarktontwikkelingen²⁷, beleidskaders²⁸ en regionale plannen²⁴.

Aannames:

- Gezamenlijke inschattingen en beredeneerde aannames, gebaseerd op co-creatie sessies, terugkoppelsessies met betrokkenen en kennissyntheses.

De analyse wordt gemaakt vanuit de Theory of Change en het impactmodel,

zoals beschreven in hoofdstuk 1, Theory of Change. De analyse is gemaakt over de periode 2024-2028.

Aannames

Een veelgehoorde kanttekening bij SROI-analyses is dat zij mede gebaseerd zijn op aannames^{32,33}. Dat is terecht. Voor alle prospectieve analyses geldt dat toekomstige ontwikkelingen en effecten niet met volledige zekerheid kunnen worden voorspeld. Sommige trends en effecten zijn relatief stabiel en goed onderbouwd, andere zijn afhankelijker van context, gedrag of externe factoren en daardoor minder precies te kwantificeren.

In deze analyse is op 3 manieren met onzekerheid omgegaan. Ten eerste zijn de gehanteerde aannames expliciet en transparant gemaakt. Daarmee is inzichtelijk waarop de berekeningen zijn gebaseerd en kan de lezer beoordelen hoe gevoelig de uitkomsten zijn voor andere, mogelijke eveneens plausibele aannames.

Ten tweede zijn de aannames getoetst in co-creatie met de praktijk. Dit is gedaan via interviews, een workshop met alle belanghebbenden en een terugkoppeling waarin de analyses zijn besproken en aangescherpt.

Ten derde is bewust gekozen voor conservatieve benadering. Bij onzekerheid wordt niet uitgegaan van een maximale impactclaim. Voor elke in geld uitgedrukte

waarde is een correctie toegepast van minimaal 50% om te voorkomen dat de bijdrage van Kreggel & Kwiek – Fit-ART wordt overschat. Deze correctie weerspiegelt dat de gevonden waarde niet volledig aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART kan worden toegeschreven, maar mede kan zijn beïnvloed door andere activiteiten, omstandigheden of partijen. Dit past bij het SROI-principe om overclaiming te voorkomen en rekening te houden met attributie.

In de praktijk zullen de baten eerder meedanan tegenvallen, zeker op de iets langere termijn. De kosten zijn naar verwachting beter voorspelbaar dan de baten, omdat zij grotendeels samenhangen met concrete inzet, organisatie en uitvoering. Om die reden is er geen afzonderlijke generieke foutmarge van 'plus of min x procent' toegepast. De onzekerheid is in plaats daarvan verwerkt via transparante aannames, praktijktoetsing en conservatieve impactclaims.

Daarmee moeten de uitkomsten niet worden gelezen als een exacte voorspelling, maar als een onderbouwde en voorzichtig geraamde indicatie van maatschappelijke waarde. Op basis van gehanteerde aannames is het aannemelijk dat de baten eerder bescheiden zijn ingeschat, zeker wanneer effecten zich op langere termijn verder ontwikkelen.

Kengetallen gemeente Berkelland

De kengetallen voor demografie, gezondheid en kosten in het sociaal- en zorgdomein zijn samengevat in Tabel 2 op de volgende pagina. Deze geven een schets van de context van gemeente Berkelland en dienen ter duiding van de situatie waarbinnen Kreggel & Kwiek – Fit-ART wordt uitgevoerd. De informatie is gebaseerd op gegevens van het CBS²⁵, het RIVM²⁶ en Vektis²⁰.

De tabel laat onder meer zien dat in Berkelland sprake is van een relatief hoog percentage mensen, ongeveer 40%, die zich eenzaam voelen, een relatief groot aandeel mantelzorgers van 16% en substantiële Wmo-uitgaven per cliënt. Deze combinatie van kengetallen benadrukt de relevantie van een preventief en activerend initiatief als Kreggel & Kwiek – Fit-ART. De gepresenteerde kengetallen fungeren nadrukkelijk als situatieschets en worden niet direct gebruikt als input voor de verdere berekeningen in deze SROI-analyse.

Tabel 2: Kengetallen gemeente Berkelland

Belanghebbenden	Inwoners	Gemeente	Zorg-verzekeraar	Zorgkantoor	Nederland gemiddeld 2024	Bron
Domein		Sociaal domein	Zvw	Wlz		
Aantal inwoners Berkelland	43.917				18.073.424	Inwoners per gemeente CBS
Ervaren gezondheid:	72,84				69	Buurtadvies.nl
% ervaart veel stress	15,30 %				20,70 %	Buurtadvies.nl
% moeite met rondkomen	10,50 %				20,50 %	Buurtadvies.nl
% voelt zich eenzaam	40,40 %				49,20 %	Buurtadvies.nl
% arbeidsparticipatie	74,00 %				65,00 %	Buurtadvies.nl
% vrijwilligerswerk	43,30 %				23,80 %	Buurtadvies.nl
% mantelzorger	15,60 %				13,50 %	Statline
% roker	14,10 %				18,00 %	Buurtadvies.nl
% normaal gewicht	43,80 %				46,60 %	Statline
% voldoet aan beweegrichtlijn	49,60 %				46,80 %	Buurtadvies.nl
% drinker	80,00 %				77,70 %	Buurtadvies.nl
% (zeer) hoge veerkracht	54,90 %				49,30 %	Buurtadvies.nl
% mist steun	4,20 %				6,40 %	Statline
Totale uitgaven sociaal domein Berkelland (2026):		€ 70.044.000			€ 36.295.000.000	
Gemiddelde uitgaven sociaal domein per inwoner		€ 1.595			€ 2.008	
Waarvan Samenkracht en burgerparticipatie		€ 3.357.000				

Belanghebbenden	Inwoners	Gemeente	Zorg-verzekeraar	Zorgkantoor	Nederland gemiddeld 2024	Bron
Totale uitgaven Wmo maatwerk Berkelland (2024):		€ 13.870.000			€ 4.507.141.000	Vektis
Gemiddelde uitgaven Wmo per inwoner		€ 316			€ 249	Vektis
Aantal Wmo maatwerk cliënten Berkelland		3.105				Vektis
% van aantal inwoners		7,10 %				Vektis
Gerealiseerde uitgaven Wmo maatwerk per client		€ 4.467				Vektis
Totale Zvw uitgaven (2024):			€ 155.945.900		€ 58.722.059.340	Vektis
Gemiddelde Zvw kosten per inwoner			€ 3.551		€ 3.249	Vektis
Gemiddelde Zvw kosten per inwoner - 65+			€ 7.262		€ 6.824	Vektis
						Vektis
Totale Wlz uitgaven (2024):				€ 96.520.070	€ 35.650.431.190	Vektis
Gemiddelde Wlz uitgaven per inwoner				€ 2.198	€ 1.973	Vektis
Aantal Wlz cliënten				1265	435.315	Vektis
% van aantal inwoners				2,90 %		
Gemiddelde Wlz uitgaven per cliënt (18+)				€ 76.300	€ 81.896	Vektis

3 Waardering – kosten

In dit hoofdstuk wordt de financiële waardering van de kosten voor Kreggel & Kwiek – Fit-ART beschreven. De kosten bestaan uit de inzet van tijd en middelen door verschillende belanghebbenden. De kosten die worden onderscheiden zijn; de kosten van deelnemers, het kunstinitiatief Fit-ART en samenwerkingspartners. De waarderingen in dit hoofdstuk vormen samen de basis voor het inzicht in de totale kosten van het initiatief over de periode 2024–2028. Aan de onderstaande inzet wordt financiële waarde toegekend.

Deelnemers

De kosten van deelnemers betreffen zowel de tijd die zij investeren in deelname aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART als de eigen bijdrage voor hun deelname aan cursussen en activiteiten.

Fit-ART

Fit-ART maakt kosten voor de organisatie en van Kreggel & Kwiek. Deze kosten bestaan uit project- en ontwikkelkosten, planning, regie en management. De uitvoering van Kreggel & Kwiek vindt als volgt plaats:

- *Stap 1* – Creëren Kreggel & Kwiek kunstcircuit: het ontwikkelen en organiseren van een samenhangend en flexibel aanbod van kunst, cultuur en erfgoedactiviteiten voor 55-plussers in Berkelland.
- *Stap 2* – Werven van deelnemers: het actief bereiken en enthousiasmeren van senioren voor deelname aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART door gerichte en laagdrempelige wervingsactiviteiten.
- *Stap 3* – Betrekken van minder vitale en minder goed bereikbare ouderen: het mogelijk maken van deelname voor ouderen voor wie meedoen niet vanzelfsprekend is, onder andere via kwiekmakers (professioneel geschoolde kunstenaars ingezet door Fit-ART), muzebrengers en Kunst op Recept trajecten.
- *Stap 4* – Stimuleren van ontmoeting, verbinding en netwerkvorming: het faciliteren van ontmoeting en

Fotograaf: Guido Bogert

het versterken van sociale netwerken tussen deelnemers, makers en betrokken partners, als basis voor participatie en duurzame betrokkenheid.

- *Stap 5 – Levend houden:* het borgen en verduurzamen van Kreggel & Kwiek – Fit-ART door het te verankeren in organisatie, processen en besluitvorming met heldere sturing en verantwoordelijkheden, structurele verankering en het stimuleren van mede-eigenaarschap.

Samenwerkingspartners

Tijdens de co-creatie sessie met betrokkenen is benoemd dat lokale

samenwerkingspartners, zoals de muziekschool, musea en verenigingen, geen leidende rol hebben binnen de kernactiviteiten van Kreggel & Kwiek – Fit-ART, maar wel aanvullend bijdragen aan het initiatief. Deze bijdrage bestaat uit in-kind inzet van professionals, bijvoorbeeld voor samenwerking, afstemming, deelname aan gezamenlijke activiteiten of ondersteuning bij uitvoering.

Kosten per belanghebbende

Om de gehanteerde aannames transparant te maken, zijn de kosten eerst uitgewerkt op het niveau van een gemiddelde per deelnemer per jaar. Alle bedragen zijn

gebaseerd op het prijsniveau van 2024. Voor latere jaren is jaarlijks geïndexeerd met 2,5%.

Deelnemers

De gemiddelde kosten van deelnemers bedragen €148 per deelnemer per jaar. Deze bestaan uit:

- Een tijdsinvestering van circa 1 uur per jaar voor oriëntatie en inschrijving, gewaardeerd tegen €19,70 per uur voor 2024-2025 en gewaardeerd tegen €21,30 vanaf 2026²²;
- Een eigen bijdrage voor deelname aan cursussen, uitgaande van €59 per cursus (in 2024), met een jaarlijkse stijging

van €5. Het aantal cursussen waar een deelnemer gemiddeld aan meedoet is 1,8.

Fit-ART

De gemiddelde kosten van Fit-ART voor de organisatie van Kreggel & Kwiek bedragen in de eerste drie jaren (2024–2026) € 242 per deelnemer per jaar. In deze opstartfase omvat de inzet, naast project- en ontwikkelkosten, organisatie, regie en management. In de eerste jaren vergt echter een grotere inzet, omdat het initiatief ontwikkeld moet worden.

De inzet van Fit-ART in de periode 2024–2026 wordt bekostigd vanuit bijdragen van de gemeente Berkelland, cultuurland Cultuurland, subsidies van nationale en provinciale fondsen en subsidies gekoppeld aan deelprojecten. Deze financieringsbronnen maken het mogelijk voor Fit-ART de benodigde inzet te leveren om Kreggel & Kwiek te realiseren die voor 2024-2026 begroot is.

De kosten voor de uitvoering van deze stappen zijn in deze fase daarom expliciet en afzonderlijk meegenomen. In de daaropvolgende jaren (2027–2028) blijft de inzet van Fit-ART bestaan, maar maakt deze onderdeel uit van de reguliere werkzaamheden voor project- en ontwikkeling, organisatie, regie en management, waardoor de gemiddelde kosten afnemen tot € 38 per deelnemer per jaar.

Samenwerkingspartners

De in-kind inzet van deze partijen komt neer op gemiddeld € 6 per deelnemer per jaar. De in-kind ureninzet start in 2025 met 100 uur per jaar, waarna deze met 100 uur extra per jaar oploopt. Deze waardering is gebaseerd op de, in de co-creatie sessie benoemde, ureninzet en een uurtarief voor professionals/ professionele kunstenaars gebaseerd op CAO Museum projectleiding schaal 10.

Gemiddelde kosten per jaar

Op basis van de kosten per deelnemer is de totale inzet omgerekend naar gemiddelde kosten per jaar.

Deelnemers

- Gemiddelde totale tijdsinvestering van deelnemers per jaar: $(2.588 \times €21)/5 \approx €11.000$;
- Gemiddelde totale eigen bijdrage van deelnemers per jaar: $(2.588 \times 127)/5 \approx €66.000$.

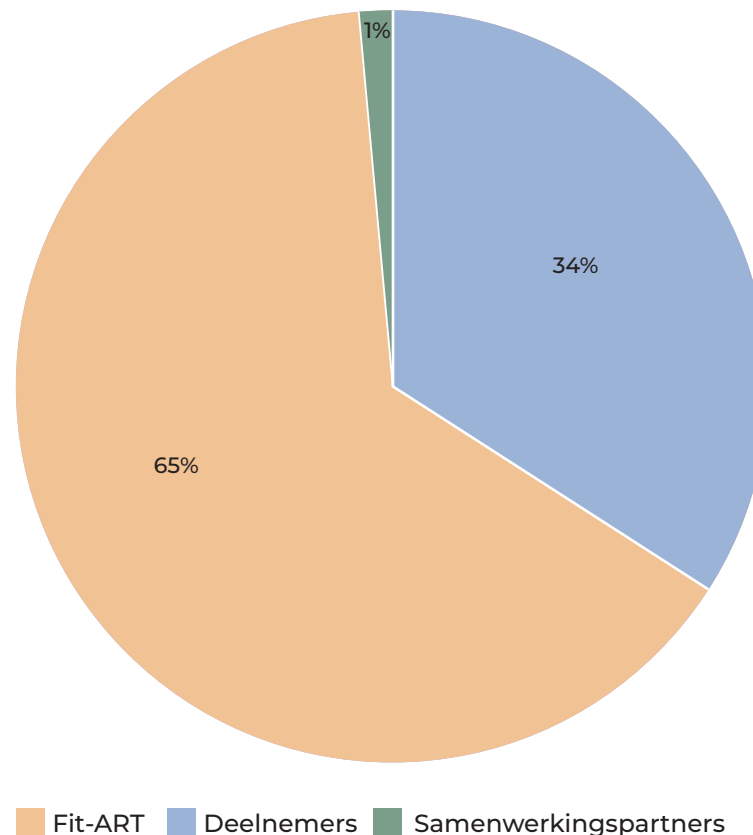
Fit-ART

- Gemiddelde kosten project- en ontwikkeling, organisatie, regie en management jaar 1 t/m 5 (2024–2028): €48.666;
- Gemiddelde kosten jaar 1 t/m 3 voor het creëren Kreggel & Kwiek kunstcircuit: €64.066;
- Gemiddelde kosten jaar 1 t/m 3 voor het werven van deelnemers (enthousiasmeren voor de kunst, cultuur & erfgoed participatie): €49.316;
- Gemiddelde kosten jaar 1 t/m 3 voor het betrekken minder vitale ouderen (inzet kwiekmakers, muzebrengrers en kunst op recept): €46.916;
- Gemiddelde kosten jaar 1 t/m 3 voor het stimuleren van ontmoeting, verbinding en netwerkvorming: €4.366.

Samenwerkingspartners

- Gemiddelde totale tijdsinvesteringen van medewerkers per jaar: $(2.588 \times €6)/5 \approx €3.000$.

Inbreng *per belanghebbende*

Figuur 2: Procentuele verdeling totale kosten (2024–2028) per belanghebbende Kreggel & Kwiek – Fit-ART

Totale kosten

Op basis van de hierboven beschreven kosten per deelnemer en de gemiddelde jaarlijkse inzet bedragen de totale kosten voor Kreggel

& Kwiek in de periode 2024–2028 circa € 1.1 miljoen. De verdeling van deze kosten over de verschillende belanghebbenden wordt weergegeven in Figuur 2.

4 Waardering – baten

In dit hoofdstuk wordt de financiële waardering van de baten van Kreggel & Kwiek – Fit-ART beschreven. Waar in hoofdstuk 3 de kosten in kaart zijn gebracht, laat dit hoofdstuk zien welke baten daar tegenover staan en bij welke belanghebbenden deze baten neerslaan. De baten zijn in geld uitgedrukt op basis van literatuur en referenties uit maatschappelijke kosten-batenanalyses, maatschappelijke businesscases en SROI-analyses van vergelijkbare initiatieven. Per belanghebbende wordt toegelicht welke aannames zijn gehanteerd en hoe de waardering tot stand is gekomen en zijn relevante referenties toegevoegd.

Uitgangspunten

Voor de waardering van de baten zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het aantal deelnemers aan de activiteiten is in co-creatie met verschillende belanghebbenden bepaald.
- De volgende baten zijn voor de stakeholders financieel gewaardeerd:
 - Deelnemers (Kwaliteit van leven, uitgedrukt in Qualified Adjusted Life Year - QALY);
 - Gemeente (Minder kosten Wmo);
 - Zorgverzekeraar (Minder kosten Zvw).
- De gehanteerde waarden zijn onderbouwd op basis van (internationale) literatuur en referenties van (maatschappelijke) kosten-batenanalyses, maatschappelijke businesscases en SROI-analyses van vergelijkbare activiteiten.
- Er is een inschatting gemaakt van de impactclaim; het deel dat redelijkerwijs aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART kan worden toegerekend. De volledige baten zijn bijna nooit in z'n geheel toe te schrijven aan 1 aanpak. In deze SROI is een impactclaim van 50% gehanteerd. Een impactclaim van 50% betekent dat 50% van de berekende baten aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART wordt toegerekend. Daarmee wordt rekening gehouden met het feit dat effecten deels ook door andere factoren, activiteiten of partijen kunnen zijn beïnvloed. Op deze wijze wordt overclaimen voorkomen.
- De toekomstige kosten en baten zijn uitgedrukt in hun huidige contante waarde.

Daarbij wordt rekening gehouden met het feit dat effecten die later optreden minder zwaar wegen. Hiervoor is een discontopercentage van 3,5%²⁹ gebruikt.

- De netto contante waarde wordt met behulp van het discontovoetpercentage van 3,5% als volgt berekend: Contante waarde = $\frac{\text{(Waarde in jaar } t\text{)}}{(1+0,035)^t}$
t staat hierbij voor het aantal jaren in de toekomst. Dit betekent bijvoorbeeld: 2024: t=0 en 2028: t=4. Bedragen in de toekomst worden 'teruggerekend' naar vandaag: hoe verder in de toekomst, hoe lager de contante waarde.
- De effectduur is conservatief vastgesteld op gemiddeld 1 jaar. Daarmee worden baten alleen toegerekend aan de periode waarin deelname aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART aannemelijk en actueel is. Het effect wordt verondersteld aan te houden gedurende de periode dat men deelneemt. Eventuele doorwerking van het effect na jaar 1 wordt niet meegenomen.

Wanneer deelnemers meerdere jaren deelnemen, kunnen effecten mogelijk langer aanhouden. Dan kan ook de maatschappelijke waarde in werkelijkheid hoger uitvallen dan in deze analyse is geraamd. Deze meerjarige doorwerking is in de basisberekening niet meegenomen, omdat hiervoor aanvullende onderbouwing nodig is.

Baten per belanghebbende Gemeente – besparing Wmo

De gemiddelde Wmo besparing is €58 per deelnemer. Gecorrigeerd voor een impactclaim van 50%, verdisconteerd met 3,5%, is de nettowaarde waarmee wordt gerekend €29 per deelnemer.

Toelichting

Kreggel & Kwiek - Fit-ART stimuleert ontmoeting, talentontwikkeling en zingeving. Zo versterkt het programma maatschappelijke participatie en kwaliteit van bestaan. Aanpakken die hierop gericht zijn hangen samen met een grotere mate van zelfredzaamheid en lagere behoefte aan maatschappelijke ondersteuning. Factoren die relevant zijn voor het beroep op Wmo-voorzieningen^{30,31}.

Meer specifiek laten studies zien dat deelname aan groepsgerichte kunst en cultuuractiviteiten kan bijdragen aan een afname van psychosociale problematiek, zoals gevoelens van eenzaamheid, somberheid en verlies van zingeving^{32,33}. Deze vormen van problematiek zijn in de praktijk vaak aanleiding voor het aanspraak maken op Wmo voorzieningen zoals ambulante begeleiding, dagbesteding en individuele ondersteuning en/of zorgvragen. Door het vergroten van maatschappelijke participatie en het verbeteren van de kwaliteit van bestaan kunnen dergelijke ondersteunings- en zorgvragen mogelijk worden verminderd of uitgesteld³⁴.

Daarnaast blijkt uit onderzoek naar social prescribing, vergelijkbaar met Welzijn op Recept in Nederland en andere maatschappelijke interventies, dat activiteiten die mensen verbinden met het sociale en culturele leven bijdragen aan meer informele ondersteuning en minder afhankelijkheid van formele zorg en begeleiding³⁵. Vanuit deze samenhang is het aannemelijk dat Kreggel & Kwiek - Fit-ART kan bijdragen aan een afname van Wmo gebruik, met name bij voorzieningen gericht op participatie en psychosociaal functioneren, zoals dagbesteding en lichtere vormen van individuele ondersteuning en ambulante begeleiding.

Voor de financiële waardering is aangesloten bij de businesscase Fonds Sluyster van Loo van PwC³⁶. Hierin wordt uitgegaan van een gemiddelde besparing van 15% op Wmo kosten als gevolg van preventieve effecten van kunst en cultuurdeelname. De gemiddelde Wmo kosten per volwassene in 2024 bedroegen €510 per jaar, vanaf 2026 is dit geïndexeerd naar de actuele referentieprijs van €408 per jaar^{37,38}. Toepassing van deze 15% resulteert in een bruto indicatieve besparing van €58 per deelnemer per jaar.

Gezien het gedeelde karakter van de effecten en externe invloeden is gewerkt met een impactclaim van 50%, verdisconteerd met 3,5%, wat resulteert in een netto besparing van €29 per deelnemer per jaar. Er is uitgegaan van een

effectduur van 1 jaar en gerekend met de huidige contante waarde.

De totale baten voor de gemeente worden hiermee indicatief gewaardeerd op €75.900,- over de periode 2024–2028.

Zorgverzekeraar – Zvw kosten

De gemiddelde Zvw besparing is €648 per deelnemer. Gecorrigeerd voor een impactclaim van 50%, verdisconteerd met 3,5%, is de nettowaarde waarmee gerekend wordt €324 per deelnemer.

Toelichting

Kreggel & Kwiek - Fit-ART is gericht op het versterken van kwaliteit van bestaan van thuiswonende ouderen.

Uit onderzoek blijkt dat kunst- en cultuurparticipatie samenhangt met positieve uitkomsten op het gebied van mentale gezondheid, sociaal contact en welbevinden. Internationale overzichtsstudies beschrijven dat kunst en cultuur een rol kunnen spelen bij gezondheidsbevordering, preventie en ondersteuning van ziekte. Specifiek bij ouderen worden verbanden gevonden met minder eenzaamheid, minder depressieve klachten en beter welbevinden en sociale participatie.

Voor de mogelijke doorwerking naar Zvw-kosten is van belang dat mentale klachten, eenzaamheid en psychosociale problematiek bekend zijn als determinanten van zorggebruik door ouderen^{31,32}. Vanuit deze samenhang is het aannemelijk dat dergelijke initiatieven, met name binnen de eerstelijnszorg, kunnen bijdragen aan een lagere zorgvraag.

Longitudinaal onderzoek laat zien dat actieve deelname aan culturele activiteiten geassocieerd is met minder huisartsconsulten over meerdere jaren follow-up. In de HUNT-studie was dit effect vooral zichtbaar bij actieve, creatieve deelname³⁹. Daarnaast laten systematische reviews en meta-analyses zien dat groepsgerichte kunstinterventies bij ouderen kunnen bijdragen aan vermindering van depressieve klachten en angst, met een relatief groot effect in een zorgcontext³³.

Op basis hiervan is het aannemelijk dat deelname aan Kreggel & Kwiek - Fit-ART kan bijdragen aan een lagere zorgvraag, met name via minder psychosociale belasting, minder eenzaamheid en minder eerstelijns zorggebruik³⁴. De literatuur onderbouwt een plausibel preventief effect, maar bewijst niet rechtstreeks dat de volledige ZvW-besparing door Kreggel & Kwiek - Fit-ART wordt veroorzaakt.

Voor de financiële waardering is aangesloten bij de businesscase Fonds

Sluiterman van Loo van PwC³⁶. Hierin wordt op basis van literatuur en praktijkervaring uitgegaan van een gemiddelde besparing van 15% op Zvw-kosten als gevolg van preventieve effecten van kunst- en cultuurdeelname bij ouderen. De gemiddelde jaarlijkse Zvw-kosten per persoon van 65 jaar en ouder, voor medisch specialistische zorg, huisartsenzorg en wijkverpleging, bedragen volgens de gehanteerde referentieprijzen €4.067²⁰. Vanaf 2026 is dit bedrag geïndexeerd voor de actuele referentieprijzen en komt dit bedrag neer op €4.910. Toepassing van 15% resulteert in een bruto-indicatieve besparing van respectievelijk €610 per deelnemer per jaar voor 2024-2025 en €737 voor 2026-2028.

Omdat de effecten niet geheel aan Kreggel & Kwiek - Fit-ART kunnen worden toegerekend en ook beïnvloed kunnen zijn door andere factoren, activiteiten of ondersteuning, is een impactclaim van 50% gehanteerd. Dit betekent dat de helft van de berekende baten aan Kreggel & Kwiek - Fit-ART wordt toegerekend. Hiermee wordt aangesloten bij het SROI-principe om overclaiming te voorkomen. Dit resulteert in een netto besparing van €324 per deelnemer per jaar. Er is uitgegaan van een effectduur van 1 jaar en gerekend met de huidige contante waarde. De totale baten voor de zorgverzekeraar worden hiermee indicatief gewaardeerd op €839.000 over de periode 2024-2028.

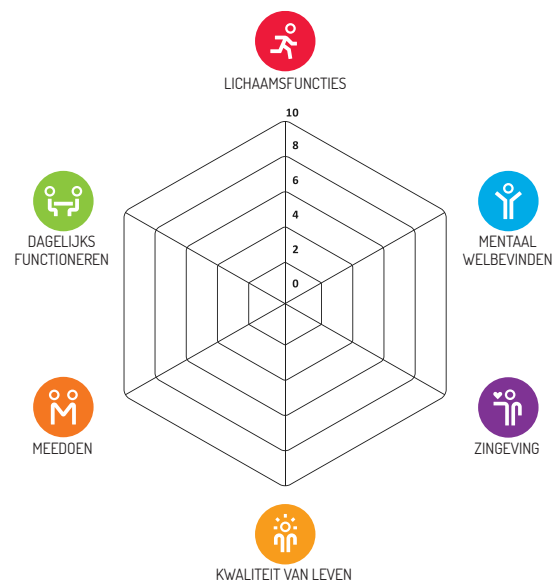
Deelnemers – kwaliteit van bestaan

De kwaliteit van bestaan, uitgedrukt in QALY, is gemiddeld €2.500 per deelnemer (n=2.588). Gecorrigeerd voor een impactclaim van 50%, verdisconteerd met 3,5%, is de nettowaarde daarmee €1.440 per deelnemer.

Toelichting

Zowel nationale als internationale literatuur over kunst- en cultuurparticipatie en positieve gezondheid bij ouderen zijn vertaalbaar naar Kreggel & Kwiek - Fit-

ART. Daarmee is een kwaliteit van bestaan winst voor deelnemers aannemelijk³⁰. Binnen het concept Positieve Gezondheid wordt kwaliteit van leven niet uitsluitend benaderd als fysiek functioneren, maar als het ervaren vermogen om te gaan met lichamelijke, mentale en sociale uitdagingen, inclusief zingeving en meedoen ofwel participatie⁴⁰. Kunst- en cultuurinterventies sluiten aantoonbaar aan bij meerdere van deze dimensies, doordat zij bijdragen aan zingeving, sociale verbondenheid en ervaren regie⁴¹.

Figuur 3: Spinnenweb Positieve Gezondheid, ontwikkeld door Institute for Positive Health (IPH).

Het spinnenweb laat zien hoe gezondheid vanuit 6 samenhangende dimensies, breder dan alleen kwaliteit van leven, wordt benaderd.

Onderzoek in Nederlandse context laat zien dat deelname aan kunst- en cultuuractiviteiten door ouderen samenhangt met een beter ervaren kwaliteit van bestaan. Evaluaties binnen de langdurige zorg en in de wijk laten zien dat deelnemers zich gezien en van waarde voelen, minder eenzaamheid ervaren en opnieuw betekenis ontleen aan hun dagelijks leven^{36,42,43}. Bij ouderen met een zorgvraag lijken effecten het grootst⁴⁴⁻⁴⁶. Ook internationaal is er evidentie voor het positieve effect van actieve kunst- en cultuurparticipatie bij ouderen op kwaliteit van leven en welbevinden^{31,47,48}. Systematische reviews en gecontroleerde studies laten zien dat deelname aan activiteiten op het gebied van kunst en cultuur bijdraagt aan mentale gezondheid, sociale participatie, communicatie, zingeving en ervaren levenskwaliteit. Deze effecten hangen samen met het actief creëren en beleven van kunst, het leren van nieuwe vaardigheden, emotionele expressie en het onderdeel zijn van een betekenisvolle culturele context³².

Voor de kwantificering van de toename in kwaliteit van leven wordt de indicator QALY⁴⁹ gehanteerd. In literatuur over participatieve kunst- en muziekactiviteiten worden meetbare QALY-winsten gevonden, variërend van circa 0,015 QALY over 6 maanden bij vitale, zelfstandig wonende ouderen⁵⁰ tot 0,05 QALY bij deelnemers in een zorgcontext⁵¹. Omdat Kreggel & Kwiek – Fit-ART zich (mede) richt op minder vitale

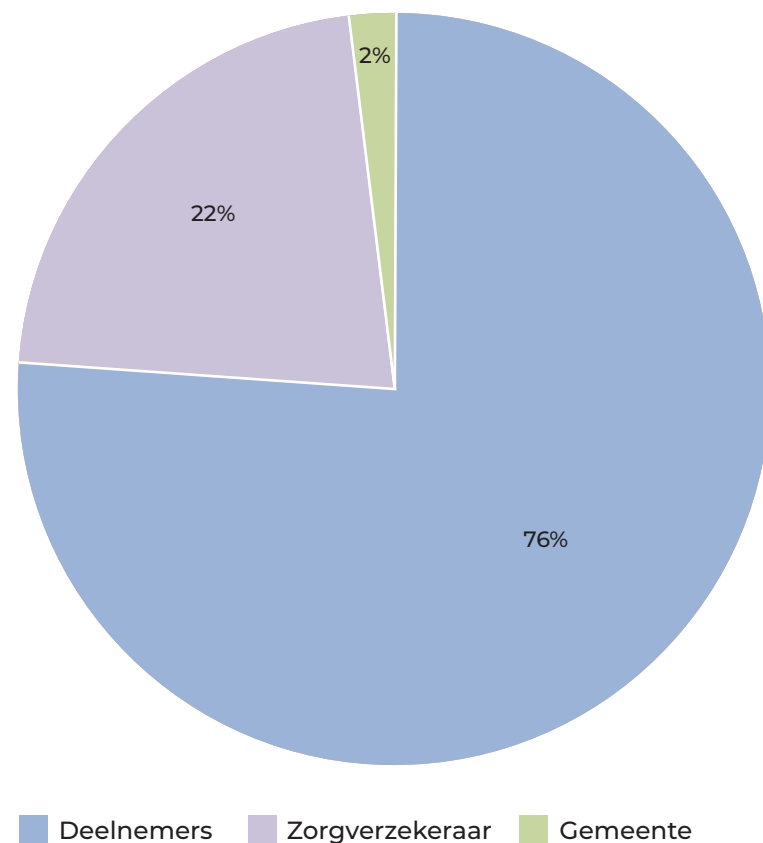
ouderen, met een lagere uitgangspositie in kwaliteit van bestaan en meer ruimte voor verbetering, is het aannemelijk dat de effecten dichterbij deze hogere bandbreedte liggen. Op basis van literatuur, de aard van de activiteit en reflectie hierop van belanghebbenden in de co-creatie sessie is daarom uitgegaan van een QALY-winst van 0,05 per deelnemer voor de SROI-analyse.

De technische werkgroep kosten en baten van preventie (ingesteld door het ministerie van VWS) adviseerde in 2023 om de gezondheidswinst van preventie te waarderen met hetzelfde geldbedrag als de gezondheidswinst van medische zorg: €50.000 per QALY⁵². Over de periode 2024-2028 is de totale contante waarde voor deelnemers dankzij Kreggel & Kwiek – Fit-ART €3 miljoen.

Totale baten

De totale financieel gewaardeerde baten gedurende de periode 2024-2028 bedragen ongeveer €3,9 miljoen. De verdeling over de verschillende belanghebbenden wordt weergegeven in Figuur 4.

Opbrengst *per belanghebbende*

Figuur 4: Totale baten (2024-2028) per belanghebbende Kreggel & Kwiek – Fit-ART

Social Return on Investment - samenvatting

In dit hoofdstuk zijn de uitkomsten van de SROI-analyse van Kreggel & Kwiek – Fit-ART samengevat. Hieronder worden de totale kosten en baten over de periode 2024–2028 overzichtelijk weergegeven.

Kosten

De totale kosten over de periode 2024-2028 bedragen circa €1.1 miljoen. Deze kosten zijn verdeeld over de volgende partijen:

- Fit-ART: €724.000
- Deelnemers: €382.000
- Samenwerkingspartners: €16.000
- Niet meegenomen: tijdsinvestering van eventuele vrijwilligers.

Baten

Niet alle effecten uit het impactmodel zijn financieel gewaardeerd, belangrijke potentiële effecten die niet financieel zijn gewaardeerd staan

uitgewerkt in hoofdstuk 6 'Moeilijk financieel te waarderen baten'.

De totale baten over de periode 2024-2028 bedragen circa €3.9 miljoen. Het totaal aantal deelnemers in deze periode komt neer op 2.588. De totale baten zijn als volgt verdeeld over de verschillende belanghebbenden:

- Gemeente: €29 x 2.588 ≈ €76.000
- Zorgverzekeraar: €324 x 2.588 ≈ €839.000
- Deelnemers: €1.440 x 2.588 ≈ €3.0 miljoen

Met de formule SROI =

$$\frac{\text{Netto contante waarde van de maatschappelijke baten}}{\text{Netto contante waarde van de inbreng}}$$

wordt de SROI-ratio berekend.

In het geval van Kreggel & Kwiek – Fit ART is deze ratio 3,5. Dit betekent dat iedere euro geïnvesteerd in Kreggel & Kwiek – Fit-ART minimaal €3,50 aan maatschappelijke baten oplevert. De maatschappelijke baten van Kreggel & Kwiek - Fit ART wegen ruim op tegen de kosten. Ook voor de deelnemers zijn de baten hoger dan hun kosten.

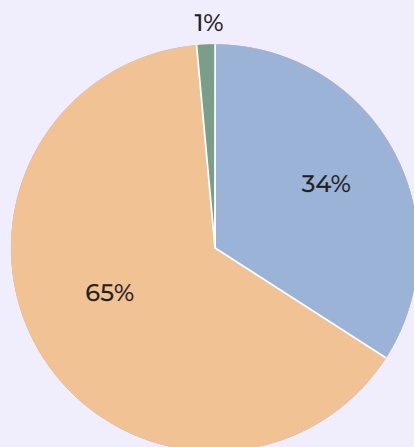
SROI ratio: 3,5

Value drivers:

Belanghebbende	Value drivers	Resultaat
Deelnemers	Kwaliteit van bestaan	++++
Zorgverzekeraar	Minder kosten Zvw	++
Gemeente	Minder kosten Wmo	+

Inbreng

per belanghebbende

Totaal: €1,1M

Gemiddeld €434 per deelnemer per jaar

Fit-ART

Deelnemers

Samenwerkingspartners

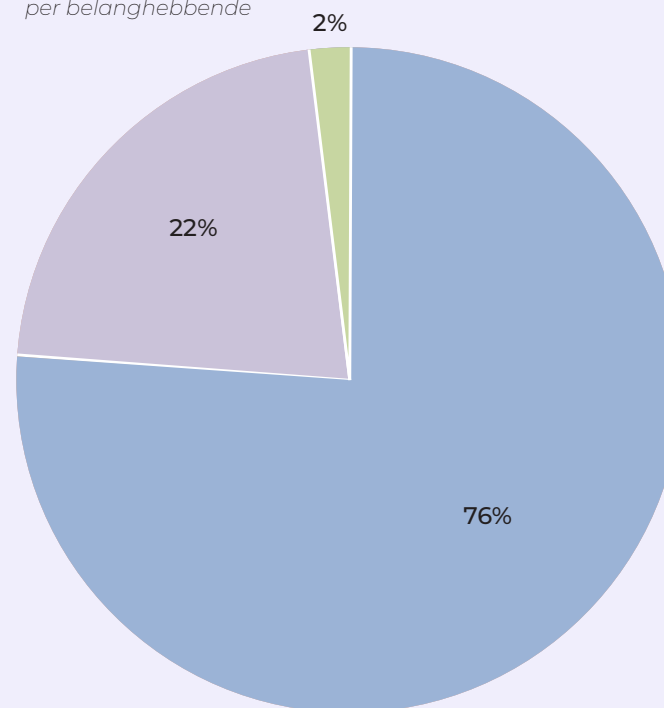
Zorgverzekeraar

Gemeente

Inbreng Fit-ART bestaat uit inbreng vanuit Gemeente Berkelland/Culturije, subsidies nationale + provinciale fondsen en subsidies gelinkt aan deelprojecten.

Opbrengst

per belanghebbende

Totaal: €3,9M

Gemiddeld €1.493 per deelnemer per jaar

De baten worden gerealiseerd bij gemeente, zorgverzekeraar en deelnemers. Op dit moment wordt Kreggel & Kwiek – Fit ART voornamelijk gefinancierd door fondsen, de gemeente Berkelland, cultuurland Culturijs en de eigen bijdragen van de deelnemers. Deze scheve verdeling van kosten en baten onderstreept de zogenoemde wrong-pocket problematiek en maakt duidelijk waarom een dialoog nodig is over duurzame financiering en structurele verankering van Kreggel & Kwiek – Fit-ART.

Figuur 5: Samenvatting SROI Kreggel & Kwiek – Fit-ART

Moeilijk financieel te waarderen baten

In de berekening zijn 3 effecten financieel gewaardeerd: kwaliteit van bestaan (QALY) voor deelnemers, mogelijk lagere kosten binnen de Wmo en mogelijk lagere kosten binnen de Zvw.

Niet alle relevante effecten laten zich verantwoord in geld uitdrukken. Voor sommige effecten ontbreken voldoende gegevens, is geen passende waarderingsmethode beschikbaar of valt het (deels) buiten de afbakening van de analyseperiode. Dat geldt onder meer voor zingeving, het ontlasten van naasten, werkplezier en mogelijke effecten op verloop en verzuim.

Het benoemen van deze effecten is belangrijk, omdat de maatschappelijke waarde breder is dan de financieel waardeerbare baten. Tegelijkertijd vraagt de interpretatie zorgvuldigheid; de effecten zijn relevant voor het gesprek over waarde en borging maar zijn in deze analyse niet

financieel doorgerekend.

Zingeving vrijwilligers en kunstenaars

Vrijwilligers en kunstenaars geven aan dat het bijdragen aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART voldoening kan geven. Ze zien dat deelnemers plezier beleven aan de activiteiten, zich kunnen uitdrukken en op een andere manier contact maken. Dat kan bijdragen aan ervaren betekenis in werk. Dit effect is relevant maar in deze analyse niet afzonderlijk financieel gewaardeerd.

Ontlasten naasten

Naasten kunnen waarde ervaren wanneer zij zien dat hun familielid of vriend plezier, rust, herkenning of betrokkenheid ervaart tijdens

kunst- en cultuuractiviteiten. Dit kan bijdragen aan een ander contactmoment of aan een positievere beleving van het samenzijn. Of en in welke mate dit leidt tot vermindering van ervaring belasting van naasten is in de analyse niet onderzocht. Daarom is dit effect wel benoemd maar niet financieel gewaardeerd.

Werkplezier en minder verloop en verzuim

Professionals kunnen ervaren dat Kreggel & Kwiek – Fit-ART bijdraagt aan werkplezier, doordat activiteiten aansluiten bij wat zij als de bedoeling van hun werk zien: bijdragen aan kwaliteit van bestaan, contact en betekenisvol dagelijks leven. Ook kan de samenwerking met kunstenaars

**Rustiger. Open
en positief: Kwiek!**

Fotograaf: Guido Bogert

nieuwe handelingsmogelijkheden bieden in contact met deelnemers. Kreggel & Kwiek – Fit-ART biedt welzijnsprofessionals, huisartsen, casemanagers en andere verwijzers concrete mogelijkheden om mensen te verbinden aan betekenisvolle activiteiten, waardoor zij beter kunnen blijven deelnemen aan het dagelijks leven. Juist voor deze verwijzers betekent dit dat zij deelnemers soms rustiger, meer open of positiever aantreffen, wat de interactie kan vergemakkelijken en het werk als minder belastend of betekenisvoller kan doen ervaren. Ook beleidsambtenaren van de gemeente zien een positief effect van hun bijdrage in het proces, het écht helpen van de inwoners levert ook voor hen werkplezier op.

Het is plausibel dat positieve werkervaringen op langere termijn kunnen bijdragen aan betrokkenheid en behoud van professionals. Binnen deze analyse is dit effect niet onderzocht en niet eenduidig te kwantificeren. Het effect is in deze analyse ook niet financieel gewaardeerd. Echter, het blijft relevant voor verder monitoring en evaluatie.

Afname kosten Wet langdurige zorg

Kreggel & Kwiek – Fit-ART is een initiatief in het sociaal domein dat kunst en cultuur inzet met als doel bij te dragen aan preventie en kwaliteit van bestaan van ouderen. Deelname kan bijdragen aan psychosociaal functioneren, maatschappelijke participatie en zingeving. Deze effecten dragen vervolgens bij aan langer zelfstandig functioneren en het verminderen van achteruitgang in sociaal en mentaal functioneren. Het is aannemelijk dat Kreggel & Kwiek – Fit-ART een preventieve werking heeft en dat activiteiten indirect kunnen bijdragen aan het uitstellen van (zwaardere) zorgvragen, en daarmee mogelijk ook aan een latere instroom in de WLz of een kortere WLz-periode.

Discussie over de werking van de SROI

Dit hoofdstuk reflecteert op de werking en bruikbaarheid van de SROI-analyse van Kreggel & Kwiek – Fit-ART.

De SROI-analyse van Kreggel & Kwiek – Fit-ART kan worden gebruikt als gespreks- en spiegelinformatie in gesprekken met gemeenten, zorgkantoren, zorgverzekeraars, fondsen, zorgorganisaties en andere betrokken partijen over financiering, borging en doorontwikkeling. Ook kan zij bijdragen aan prioritering en besluitvorming over voortzetting, opschaling van dit en vergelijkbare initiatieven.

De SROI geeft geen sluitend causaal bewijs en is geen formele pakketbeoordeling of economische evaluatie. De waarde ligt in het expliciet maken van aannames, het ordenen van kosten en baten, het zichtbaar

maken van onzekerheden en het ondersteunen van een geïnformeerde dialoog. Daarmee past de SROI bij complexe praktijken waarin effecten zich over meerdere domeinen uitstrekken en niet volledig aan een partij of interventie kunnen worden toegeschreven.

Op landelijk niveau kan de analyse bijdragen aan de dialoog over de verdere uitwerking van de beweging naar preventie en versterking van de sociale basis, zoals benoemd in het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)⁹. Echter, opname van dit soort initiatieven in de landelijke gereedschapskist van de regionale preventie-infrastructuur zou verdere onderbouwing vragen.

Positionering van kunst- en cultuurinitiatieven binnen dergelijke landelijke of regionale beschrijvingen vraagt nadere onderbouwing en expliciete keuzes. Daarbij is eerst van belang of deze route als wenselijk en passend wordt gezien door betrokken partijen. Vervolgens is het nodig om de voorwaarden voor toepassing te concretiseren, waaronder: aansluiting op de beoogde versterking van de sociale basis en preventie, en onderbouwde bijdrage aan welzijn, participatie en het voorkomen of uitstellen van ondersteuning en zorg.

Causaliteit en statistische relevantie

Bij besluitvorming over financiering van innovaties in zorg, welzijn en preventie wordt regelmatig om harde bewijsvoering gevraagd. Daarbij spelen doorgaans drie vragen:

- Is het effect relevant voor de beslissende partij;
- Is de analyse statistisch relevant;
- In welke mate kan het effect aan de interventie worden toegeschreven?

Voor kunst- en cultuuractiviteiten in de langdurige zorg en ondersteuning zijn deze vragen belangrijk, maar niet eenvoudig te beantwoorden met een onderzoeksopzet. De activiteiten vinden plaats in een complexe sociale praktijk, waarin persoonlijke omstandigheden, begeleiding en groepsdynamiek, gezondheidssituatie, locatie en andere activiteiten mede van invloed zijn op ervaren effecten. Volledige causaliteit is daardoor niet aannemelijk vast te stellen.

Ook het bereik van een regionaal initiatief is vaak te beperkt om statistisch relevante uitspraken te doen op populatieniveau. Dat betekent niet dat de ervaren of verwachte waarde afwezig is, maar dat de uitkomsten zorgvuldig moeten worden geïnterpreteerd. De SROI maakt zichtbaar welke effecten plausibel zijn en welke aannames daarbij worden gehanteerd. Zij ondersteunt daarmee besluitvorming, maar vervangt

geen aanvullend effectonderzoek wanneer dat voor een specifieke financierings- of beleidskeuze nodig is.

Assessment data

In de SROI-analyse zijn verschillende soorten informatie gecombineerd; beschikbare registraties, literatuur, referentieprijzen, interviews, co-creatiesessie en aannames van betrokkenen. Deze bronnen verschillen in aard en robuustheid. Feitelijke kosten zijn doorgaans beter te onderbouwen dan toekomstige baten of effecten die afhankelijk zijn van gedrag, context en uitvoering.

Daarom is gewerkt met impactcorrecties. Deze impactcorrectie geeft aan welk deel van de berekende waarde redelijkerwijs aan Kreggel & Kwiek – Fit-ART kan worden toegerekend. Daarmee wordt erkend dat maatschappelijke effecten nooit volledig door een initiatief kan worden veroorzaakt, maar mede samenhangen met omstandigheden, andere ondersteuning, bestaande netwerken en toeval.

De kwaliteit van de SROI hangt daarmee niet alleen af van de berekening maar ook van de transparantie van de redenering. Juist door aannames zichtbaar te maken ontstaat ruimte voor toetsing, gesprek en bijstelling.

Er zijn veel soorten data gebruikt. Hieronder is de robuustheid per indicator uitgewerkt.

Type data	Assessment - robuustheid
Kosten van de initiatieven	Harde calculaties
Kostprijzen van professionals en vrijwilligers	Harde referentieprijzen van Zorginstituut Nederland
Opschaling en bereik	Retrospectief hard Prospectief hard op grond van beschikbare plannen en/of schattingen
Kwaliteit van bestaan	Kwalitatief beschikbaar Kwantitatief op basis van literatuur, referentieonderzoek en aannames
Minder kosten zorg en welzijn	Kwalitatief beschikbaar Kwantitatief op basis van literatuur, referentieonderzoek en aannames
Impactafslag*	Op basis van literatuur en referentieonderzoek

* de impactafslag is een methodologische stap waarmee wordt bepaald in welke mate de interventie invloed heeft op het effect. Dat is uiteraard nooit 100% omdat een deel van het effect veroorzaakt wordt door omstandigheden of andere activiteiten en toeval.

Plausibele causaliteit

De SROI –analyse van Kreggel & Kwiek – Fit-ART vertrekt vanuit plausibele causaliteit. Dat betekent dat de analyse een onderbouwde samenhang beschrijft tussen activiteiten, verwachte effecten en maatschappelijke waarde, zonder te claimen dat alle effecten volledig of exclusief door Kreggel & Kwiek – Fit-ART worden veroorzaakt.

Deze benadering is passend wanneer het doel is om maatschappelijke waarde bespreekbaar te maken. Voor deelnemers kan die waarde liggen in plezier, expressie, ontmoeting, zingeving en kwaliteit van bestaan. Voor professionals in nieuwe werkvormen, deskundigheidsbevordering en ervaren betekenis. Voor financiers en beleidsmakers kan de waarde liggen in inzicht in domeinoverstijgende effecten en de verdeling van kosten en baten.

Niet alle effecten zijn in geld uit te drukken. Dit benadrukt het belang om de financieel gewaardeerde baten naast de moeilijk financieel waardeerbare baten te plaatsen.

Een te eenzijdige ratio zou de maatschappelijke waarde van kunst en cultuur in de langdurige zorg onvoldoende recht doen.

Veranderkundige aanpak en bestuurlijke dialoog

De SROI-analyse kan de dialoog over duurzame inbedding ondersteunen. Structurele borging vraagt om bestuurlijke en organisatorische keuzes: wie ziet welke waarde, wie draagt welke kosten, welke partijen hebben verantwoordelijkheid en welke financieringsroutes zijn passend.

Op regionaal niveau kan de analyse worden gebruikt om het gesprek te voeren over de plaats van kunst- en cultuurinitiatieven binnen langdurige zorg, welzijn, cultuurbeleid en de sociale basis.

Op landelijk niveau kan het gezamenlijke portfolio van de onderzochte initiatieven bijdragen aan de discussie over proportionele bewijslast en de vraag hoe maatschappelijke waarde van domeinoverstijgende initiatieven verantwoord kan worden beoordeeld.

Een verbinding met de regionale

preventie-infrastructuren of basisfunctionaliteiten vraagt nadere onderbouwing en expliciete keuzes. Kreggel & Kwiek – Fit-ART is geen medische preventie-interventie. De bijdrage ligt primair in kwaliteit van bestaan. Of en hoe dergelijke initiatieven passen binnen regionale of landelijke beschrijvingen van preventie-infrastructuren, moet worden afgewogen door betrokken partijen op basis van doelen, doelgroep, context, bewijspositie en beschikbare middelen.

Voor verdere ontwikkeling is een veranderkundige aanpak van belang. Dat betekent: ervaringen blijven bundelen, uitvoering en beleid met elkaar verbinden, regionale en landelijke gesprekken op elkaar laten aansluiten, en de effecten van keuzes blijven volgen. De SROI kan daarin als leer- en gespreksinstrument fungeren.

Samenvatting

De SROI-analyse van Kreggel & Kwiek – Fit-ART biedt een onderbouwd vertrekpunt voor het gesprek over maatschappelijk waarde, kwaliteit van bestaan en duurzame inbedding.

De analyse maakt inzichtelijk welke kosten worden gemaakt, welke baten plausibel zijn, waar onzekerheden bestaan en hoe kosten en baten over partijen zijn verdeeld.

De uitkomsten kunnen worden gebruikt voor regionale gesprekken over voortzetting, doorontwikkeling en mogelijke financieringsroutes. In samenhang met de andere onderzochte initiatieven kan de analyse bovendien bijdragen aan landelijke kennisontwikkeling over kunst en cultuur in de langdurige zorg en ondersteuning. De analyse geeft richting, maar schrijft geen besluit voor. De uiteindelijke keuzes over borging, financiering en positionering vragen om bestuurlijke afweging, lokale en regionale contextkennis en betrokkenheid van partijen die waarde ervaren of verantwoordelijkheid dragen.

**Kijk naar kwaliteit
van bestaan!**

Slothbeschouwing

De SROI-analyse van Kreggel & Kwiek – Fit-ART maakt zichtbaar dat betrokkenen maatschappelijk waarde ervaren van kunst en cultuur in zorg en sociaal domein. Die waarde raakt aan kwaliteit van bestaan en wordt herkend op meerdere niveaus: bij deelnemers en naasten, bij professionals, bij financiers en in de bredere leefomgeving. Een directe causale relatie kan op basis van deze analyse niet kan worden vastgesteld. Echter, het is plausibel dat kunst- en cultuurinitiatieven preventief kunnen werken bijvoorbeeld via versterking van welzijn, sociale interactie en zingeving.

Daarmee raken kunst- en cultuurinitiatieven aan een bredere beleidsbeweging waarin passende zorg, preventie, kwaliteit van bestaan en versterking van de sociale basis centraal staan. In de akkoorden IZA²⁸, AZWA⁹ en het HLO⁶² komt deze beweging op verschillende manieren terug: meer aandacht voor gezondheid en functioneren, betere samenwerking tussen zorg en sociaal domein, ondersteuning dicht bij het dagelijks leven en het toegankelijk houden van zorg en ondersteuning.

Vanuit dat perspectief kan Kreggel & Kwiek – Fit-ART worden ingebracht in de regionale dialoog over preventie-

infrastructuren en basisfunctionaliteiten, maar met een duidelijke begrenzing. Kreggel & Kwiek – Fit-ART is geen medische preventie-interventie en moet niet zonder nadere onderbouwing als basisfunctionaliteit worden gepositioneerd. De bijdrage ligt primair in kwaliteit van bestaan: welbevinden, zingeving, expressie, ontmoeting, participatie en sociale verbondenheid. De SROI-analyse helpt om die bijdrage expliciet te maken, inclusief aannames, onzekerheden en domeinoverstijgende effecten die relevant zijn voor besluitvorming over borging en financiering.

De praktijk van Kreggel & Kwiek – Fit-ART laat zien dat duurzame inbedding niet hoeft te wachten op landelijke kaders: lokale uitvoering kan starten en vervolgens stapsgewijs worden ingebed in dagelijkse routines. Gemeenten kunnen vanuit de Wmo 2015 ondersteuning organiseren gericht op zelfredzaamheid en participatie. Hieronder kunnen ook begeleiding en dagbesteding vallen. Daarnaast kunnen zij waar passend, middelen inzetten vanuit lokaal cultuurbeleid: dit vergt lokale onderbouwing en besluitvorming. Deze handreiking markeert geen eindpunt, maar een vertrekpunt. Zij biedt aanknopingspunten voor:

- Dialoog over duurzame inbedding: praktijk, samenwerking en leren;
- Structurele verankering afspraken governance en middelen: lokaal, regionaal en landelijk.

Beide vragen om expliciete aandacht voor continuïteit en commitment op meerdere niveaus.

Het is niet realistisch om te veronderstellen dat meer onderbouwing op zichzelf voldoende is om duurzame inbedding te realiseren. Instrumenten zoals SROI kunnen de maatschappelijke waarde zichtbaar en bespreekbaar maken. Echter, de betekenis hangt af van het gebruik als gespreksinstrument: expliciteren van aannames, vergroten van toetsbaarheid en ondersteunen van beleidsvorming.

Voor effectieve toepassing is het van belang dat betrokken partijen - initiatiefnemers, zorgaanbieders, gemeenten, zorgkantoren - eerst overeenstemming bereiken over de doelen. In deze fase staat het gezamenlijk begrip centraal van wat ertoe doet voor ouderen in de verbinding tussen zorg en cultuur. Ervaringsverhalen van ouderen kunnen richting geven.

Vervolgens is experimenteren met concrete toepassingen passend;

uitproberen, actieleren, bijstellen, en daarna impactmeting gericht inzetten. Implementatie vraagt om een stapsgewijze en planmatige aanpak, met voortdurende aandacht voor factoren die uitvoering en borging beïnvloeden. Wanneer relaties zijn opgebouwd, ervaringen gedeeld en verwachte effecten scherp zijn, ontstaat een betere basis voor afspraken over structurele verankering en financiering.

Het voorbeeld van Kreggel & Kwiek – Fit-ART spreekt tot de verbeelding. Zij laat zien hoe kunst en cultuur in het zorg- en sociaal domein betekenis kan krijgen voor deelnemers, professionals en betrokken organisaties. Echter, de opgave reikt verder dan de continuïteit van Kreggel & Kwiek – Fit-ART. Het gaat om de vraag onder welke voorwaarden kunst- en cultuurinitiatieven zorgvuldig, duurzaam en passend kunnen worden ingebed in bestaande praktijken en financieringsstructuren. Zolang een eenduidig en breed gedragen positionering binnen zorg, welzijn en cultuur ontbreekt, blijven actieve agendering, prioritering en sterke regionale en landelijke netwerken van belang.

Bijlagen

1. Over ZonMw, partners en het programma Kunst en Cultuur in de Langdurige Zorg en Ondersteuning
2. Over de methode SROI
3. Betrokkenen SROI-analyse
4. Referentieprijzen
5. Referenties

Bijlage 1:

Over ZonMw, partners en het ZonMw-programma Kunst en Cultuur in de Langdurige Zorg en Ondersteuning

ZonMw

ZonMw: de verbindende kracht achter vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn

Met kennis werken aan een goede gezondheid voor iedereen. Daar staan we voor. Dat is wat ons verenigt, wat ons drijft. Elke dag weer.

Vernieuwing in gezondheid, zorg en welzijn gaat over gezond leven en voorkomen dat we ziek worden. Over nieuwe behandelingen en geneesmiddelen en transitie naar een toekomstbestendig stelsel van preventie, zorg en welzijn. Onze gezondheid is steeds nadrukkelijker verweven met brede maatschappelijke ontwikkelingen. Denk aan het verbeteren van onze leefomgeving, maar ook aan het verkleinen van de gezondheidskloof. Om hierin de nodige stappen te zetten, is kennis nodig. Over de volle breedte van de kennisketen, van fundamenteel onderzoek tot en met invoering in de praktijk. Dat vraagt om een hechte samenwerking tussen allerlei sectoren en organisaties.

Verbindende kracht achter vernieuwing en verbetering

We werken nauw samen met een brede groep partners: beleidsmakers, burgers en ervaringsdeskundigen, preventie-, zorg- en welzijnsprofessionals, onderzoekers, opleiders en ondernemers. Samen kunnen we het verschil maken. Daarbij richten we ons op drie kernactiviteiten:

- **Programmeren en financieren**
Samen met onze opdrachtgevers en partners bepalen we welke kennis en activiteiten nodig zijn, maken hier een programma voor en financieren de kennisontwikkeling, kennisbenutting en benodigde kennisinfrastructuren. We hebben een overkoepelende blik en betrekken er diverse disciplines en praktijkvelden bij.
- **Verbinden en doorgeleiden**
ZonMw verbindt mensen en organisaties op inhoud, proces en uitkomst. We brengen mensen samen en stimuleren samenwerking en dialoog met en tussen

onze partners. Bovenal zorgen we dat de ontwikkelde kennis wordt doorgeleid en uiteindelijk op de juiste plek in de praktijk terechtkomt en wordt benut.

- **Signaleren en agenderen**
We signaleren kennishiaten en innovatiekansen, om gezondheid, zorg en welzijn te verbeteren. Deze onderwerpen agenderen we in samenwerking met partners, bijvoorbeeld via signalementen en kennisagenda's.

Het resultaat: samen met onze partners zorgen we voor meer impact van kennis op gezondheid, zorg en welzijn voor iedereen. Altijd met onze kernwaarden in het achterhoofd: zorgvuldig, toegankelijk, initiatiefrijk en zeker ook verbindend. Want alleen samen kunnen we bijdragen aan een wereld waarin goede gezondheid voor iedereen bereikbaar is!

Onze opdrachtgevers

ZonMw haar belangrijkste opdrachtgevers zijn het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

ZonMw-programma: Kunst en Cultuur in de Langdurige Zorg en Ondersteuning

Er is nog te weinig bekend over de effecten van kunst en cultuur in de langdurige zorg en ondersteuning als het gaat over positieve gezondheid van deelnemers.

Om deze redenen is, samen met Stichting RCOAK, Fonds Sluyterman van Loo en de ministeries van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) en VWS (Volksgezondheid, Welzijn en Sport), het ZonMw-programma 'Kunst en Cultuur in de Langdurige Zorg en Ondersteuning' geïnitieerd.

Het doel van dit programma is het verbinden van cultuur aan langdurige zorg en ondersteuning, op een structurele en duurzame manier. De vraag die hierbij centraal staat is: Wat zijn de effecten van kunst op de (positieve) gezondheid en het welbevinden? Door kunstinitiatieven te onderzoeken wordt zichtbaar welke elementen hierbij een rol spelen. Maar ook het in kaart brengen en delen van succesvolle implementatiestrategieën draagt hieraan bij.

Fonds Sluyterman van Loo

Fonds Sluyterman van Loo is een

ouderenfonds dat gelooft in de kracht van verbinding. Verbinding is de basis voor een zinvol en vitaal leven. Meedoen aan kunst, cultuur en andere sociale activiteiten geeft ouderen betekenis, plezier en energie. Fonds Sluyterman van Loo financiert verbindende (kunst) initiatieven voor ouderen in groepsverband in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk. Denk aan kunstbeoefening (bijv. samen muziek of theater maken), dialogen/levensvragen, educatie en culturele activiteiten. Daarnaast deelt het fonds kennis en netwerk, om organisaties zo te ondersteunen bij het opzetten of uitbreiden van betekenisvolle initiatieven voor ouderen. Zo krijgen steeds meer ouderen de kans om mee te doen. We zien het dagelijks en onderzoek bevestigt het: betekenisvol contacten leggen via kunst, cultuur, beweging en leren maakt voor ouderen écht het verschil.

Lang Leve Kunst

Lang Leve Kunst is een programma van Fonds Sluyterman van Loo. Lang Leve Kunst stimuleert dat ouderen actief meedoen aan kunst en cultuur, vanuit de wetenschap dat creatieve en culturele activiteiten ouderen uitdaging en inspiratie geven. Ouderen komen zo op een andere manier in contact met elkaar.

Kunst- en culturele initiatieven

Initiatieven¹⁴ afkomstig uit verschillende domeinen, zoals de podiumkunsten (muziek, theater en dans), musea,

beeldende kunst, film, letteren, architectuur, design, nieuwe media, cultuureducatie, amateurkunst en bibliotheken, of combinaties daarvan.

Bijlage 2:

Over de methode SROI

VitaValley meet de maatschappelijke impact met de Social Return on Investment (SROI) methode. Dit is een gevalideerde, gestructureerde aanpak om met alle stakeholders in dialoog de maatschappelijke waarde te bepalen en op basis hiervan duurzame financiële arrangementen te ontwikkelen.

SROI principes

- Betrek de stakeholders
- Onderzoek en begrijp wat er zal veranderen
- Waardeer wat er toe doet
- Betrek alleen relevante en significante zaken

- Claim niet teveel
- Wees transparant
- Verifieer de aannames en resultaten

Lees meer over hoe VitaValley de SROI methode inzet [hier](#).

Bijlage 3:

Betrokkenen SROI-analyse

Deze SROI Quick Scan is tot stand gekomen met medewerking van:

- Lorette van Loopik, deelnemer Kreggel & Kwiek
- Toos Harmsen, deelnemer Kreggel & Kwiek, gepensioneerd geriater
- Tijme de Boer, deelnemer Krasse Fratsen Deventer, muzikant, koor/orkest-leider, gepensioneerd directeur basisscholen
- Germaine Gassenaar, deelnemer Krasse Fratsen Deventer, dirigente
- Maarten van Veen, muzikant, songwriter, troubadour, muziektherapeut
- Jorn Snelting, filmmaker, theatermaker, regisseur
- Rieneke Metselaar, beeldend kunstenaar, creatief coach, welzijnswerker
- Tamara Hoveling, ketenregisseur gemeente Berkelland
- Joëlle Lammertink, welzijnsfunctionaris Voormekaar gemeente Berkelland
- Myrthe Veenstra, beleidsmaker cultuur gemeente Berkelland
- Annejos Termaat, beleidsmaker cultuur gemeente Deventer
- Joske Elsinghorst, programmamaker Culturijs, cultuur & erfgoed, coach Berkelland
- Anita Kunst, oprichter en projecten-maker Fit-ART
- Tineke Posthumus, oprichter en projecten-maker Fit-ART

Bijlage 4:

Referentieprijzen

Bij het berekenen van maatschappelijke kosten en baten maken we, waar relevant, gebruik van de onderstaande referentieprijzen. De bronnen hiervoor zijn Zorginstituut Nederland²², CBS^{55,56}, CPB⁵⁷, Vektis^{20,21}, VNG⁵⁸, NZa^{23,59}, UWV⁶⁰ en de Rijksoverheid⁶¹.

Referentieprijzen			Bron
Op basis van CBS, Zorginstituut Nederland, NZa, Ministerie van VWS, Rijksoverheid, Vektis, Gemeentezorgspiegel, CPB, UWV en andere publieke bronnen			
Inwoners NL (eind 2025)		18131238	CBS, 2026
Indexering Consumentenprijsindex (CPI, 2015 = 100) verschil 2025-2022 verschil 2025-2020	121,43	134,6 13,1 27,1	Indexering op basis van Consumentenprijsindex (CPI, 2015 = 100) CBS, 2026

	Referentieprijs 2022 (o.b.v. Zorginstituut tenzij anders vermeld)	Geïndexeerd voor 2026	Eenheid	Bron
Mantelzorgers, cliënten en patiënten	€ 18,8	€ 21,3		Zorginstituut NL, 2024
Huisartsenzorg				
Consult, gemiddeld (ook voor telefonsich en e-mail consult)	€ 31	€ 35	per gemiddeld consult	Zorginstituut NL
Visite, gemiddeld	€ 43	€ 49	per gemiddelde visite	Zorginstituut NL
Dienstuur huisartsendienstenstructuur in de avond		€ 119	maximumtarief	NZa, 2026

	Referentieprijs 2022 (o.b.v. Zorginstituut tenzij anders vermeld)	Geïndexeerd voor 2026	Eenheid	Bron
<i>Paramedische zorg</i>				
Fysiotherapie	€ 39	€ 44	per zitting van gemiddeld 30 minuten	Zorginstituut NL
Oefentherapie	€ 43	€ 49	per zitting van gemiddeld 30 minuten	Zorginstituut NL
Logopedie	€ 41	€ 46	per zitting van gemiddeld 30 minuten	Zorginstituut NL
Ergotherapie	€ 24	€ 28	per zitting van gemiddeld 15 minuten	Zorginstituut NL
Diëtist	€ 25	€ 31	per kwartier diëtetiek	NZa, 2021
Leefstijlaanbieder		€ 98	per uur	NZa, tariefbeschikking GLI volwassenen, 2026 (obv tarief intake)
<i>Medisch specialistische zorg</i>				
Medisch specialist, algemeen ziekenhuis - per gewerkt uur	€ 96	€ 109	per uur	Zorginstituut NL
Medisch specialist, algemeen ziekenhuis - per patiëntgebonden uur	€ 138	€ 156	per uur	Zorginstituut NL
<i>Thuiszorg</i>				
Huishoudelijke hulp thuis	€ 33	€ 37	per uur	Zorginstituut NL
Persoonlijke verzorging thuis	€ 58	€ 65	per uur	Zorginstituut NL
Begeleiding thuis	€ 64	€ 72	per uur	Zorginstituut NL
Verpleging thuis	€ 75	€ 85	per uur	Zorginstituut NL
Behandeling thuis	€ 138	€ 156	per uur	Zorginstituut NL

	Referentieprij 2022 (o.b.v. Zorginstituut tenzij anders vermeld)	Geïndexeerd voor 2026	Eenheid	Bron
GGZ				
Contact zorgverlener in de generalistische basis GGZ-instellingen	€ 121	€ 137	per uur	Zorginstituut NL
Contact zorgverlener in de specialistische GGZ-instellingen	€ 134	€ 152	per uur	Zorginstituut NL
Ziekenhuiszorg				
Verpleegdag Ziekenhuis (incl. personeelskosten)	€ 644	€ 729	per dag	Zorginstituut NL
Verpleegdag Intensive Care	€ 2.727	€ 3.085	per dag	Zorginstituut NL
Polikliniek bezoek	€ 120	€ 136	per bezoek	Zorginstituut NL
Bezoek spoedeisende hulp	€ 258	€ 292	per SEH bezoek	Zorginstituut NL
Apotheken				
Verstrekker laag tarief (assistent)		€ 51	per uur	MKBA Gegevensuitwisseling, Verkenning van de maatschappelijke kosten en baten van Digitaal Receptenverkeer, VWS, 2020
Verstrekker hoog tarief (apotheker)		€ 102	per uur	idem
Overige referentieprijzen en cijfers				
Senior accounmanager / projectmanager / inkoper		€ 109	per uur	Gemiddeld ZZP tarief, gebaseerd op aanbestedingen overheid
Coördinator salarisschaal 9 Rijksoverheid (Integraal uurtarief o.b.v. contracturen incl. BTW)		€ 69	per uur	Handleiding Uurtarieven Rijksoverheid (HOT, 2024)
Projectmanager / teammanager salarisschaal 14 Rijksoverheid (Integraal uurtarief o.b.v. contracturen incl. BTW)		€ 113	per uur	idem
Contracturen per jaar		1879	uur	idem
Productieve uren per jaar		1354	uur	idem

	Referentieprij 2022 (o.b.v. Zorginstituut tenzij anders vermeld)	Geïndexeerd voor 2026	Eenheid	Bron
QALY		€ 50.000	per gewonnen levensjaar in volledige kwaliteit van leven	Rijksoverheid (2023): Preventie op waarde schatten - Advies techni- sche werkgroep kosten en baten van preventie
Modaal inkomen		€ 48.500	per jaar	CPB, 2026
Gemiddelde jaaruitkering WIA - IVA (Inkomensvoorzie- ning volledig en duurzaam arbeidsongeschikten)		€ 31.051	per jaar	UWV, 2026
Gemiddelde jaaruitkering WIA - WGA (Werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten)		€ 24.031	per jaar	UWV, 2026
Gemiddelde jaaruitkering WW		€ 26.740	per jaar	UWV, 2026
Kosten verzuim		€ 405	kosten werkgever per dag	Sazas, TNO, CBS, 2023
<i>Gemiddelde kosten Zvw</i>		€ 3.849	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
waarvan tweedelijnszorg		€ 1.968	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
waarvan eerstelijnszorg		€ 507	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
waarvan huisartsenzorg		€ 268	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
waarvan wijkverpleging		€ 210	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
waarvan apotheekzorg en hulpmiddelen		€ 464	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
waarvan geneeskundige GGZ		€ 324	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
Transformatiemiddelen IZA (totaal 2023-2027)		€ 154	per Nederlander per jaar	Rijksoverheid 2023
<i>Gemiddelde kosten Zvw voor 65-plussers</i>		€ 6.800	per 65-plusser per jaar	Vektis, 2024
waarvan medisch specialistische zorg		€ 3.730	per 65-plusser per jaar	Vektis, 2024
waarvan huisartsenzorg		€ 470	per 65-plusser per jaar	Vektis, 2024
waarvan extramurale farmacie		€ 810	per 65-plusser per jaar	Vektis, 2024
waarvan hulpmiddelen		€ 260	per 65-plusser per jaar	Vektis, 2024

	Referentieprij 2022 (o.b.v. Zorginstituut tenzij anders vermeld)	Geïndexeerd voor 2026	Eenheid	Bron
waarvan wijkverpleging		€ 710	per 65-plusser per jaar	Vektis, 2024
waarvan GGZ		€ 170	per 65-plusser per jaar	Vektis, 2024
<i>Gemiddelde kosten Wlz</i>		€ 2.312	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
waarvan ouderenzorg (zorg in natura en PGB)		€ 1.185	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
waarvan gehandicaptenzorg (zorg in natura en PGB)		€ 815	per Nederlander per jaar	Rijksbegroting 2026
waarvan Wlz instelling		€ 1.540	per Nederlander per jaar	Vektis, 2024
waarvan Wlz thuiswonend		€ 470	per Nederlander per jaar	Vektis, 2024
<i>Uitgaven Wmo-maatwerkvoorzieningen</i>		€ 6.050.585.000		CBS, 2024
uitgaven per inwoner		€ 337	per jaar	CBS, 2024
aantal gebruikers van Wmo- maatwerkvoorzieningen		1.284.680	per jaar	Monitor Langdurige Zorg, 2024
Gemiddelde uitgaven Wmo- maatwerkvoorzieningen per gebruiker		€ 4.710	per jaar	Monitor Langdurige Zorg, 2024
Verschil tussen kosten VPT en opname verpleeghuis		€ 1.511	per maand	NZa, 2022
Percentage mensen dat overlijdt in een verpleeghuis		28%		Palliaweb, 2020

	Referentieprij 2022 (o.b.v. Zorginstituut tenzij anders vermeld)	Geïndexeerd voor 2026	Eenheid	Bron
<i>Afgeleide referentieprijzen:</i>				
Tijdprijs zorgprofessionals gemiddeld (specialisten, huis- artsen, wijkverpleging, paramedici)		€ 99	gemiddeld per uur	Zorginstituut (gemiddelde van referentieprijzen hierboven)
Tijdprijs zorgprofessionals (paramedici) eerstelijns		€ 83	gemiddeld per uur	Zorginstituut (gemiddelde van paramedici hierboven)
Tijdprijs leefstijlaanbieders		€ 98	gemiddeld per uur	NZa, tariefbeschikking GLI volwas- senen, 2026 (obv tarief intake)
Behandelfase		€ 220	behandelfase	NZa, tariefbeschikking GLI volwas- senen, 2026
Onderhoudsfase		€ 114	onderhoudsfase	idem
Tarief GLI		€ 1.435	totaal, 2 jaar	idem
Gemiddeld urenbesteding leefstijlprofessionals GLI		15	uur totaal pp, 2 jaar	idem
Gemiddelde urenbesteding patiënten GLI		29	uur totaal pp, 2 jaar	idem

Bijlage 5:

Referenties

1. Bevolking | Vergrijzing | Volksgezondheid en Zorg. Accessed April 15, 2026. <https://www.vzinfo.nl/bevolking/vergrijzing>
2. Statistiek CB voor de. Bevolkingsprognose: vanaf nu meer ouderen dan jongeren. Centraal Bureau voor de Statistiek. December 16, 2025. Accessed May 6, 2026. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/51/bevolkingsprognose-vanaf-nu-meer-ouderen-dan-jongeren>
3. Wlz-indicatie | De Staat van Volksgezondheid en Zorg. Accessed April 15, 2026. <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/zorg-met-verblijf-indicatie>
4. de Bruin S, Molema C, Busch M, Hegger I, Baan C. Langdurige Zorg in Beweging. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2018. https://www.rivm.nl/sites/default/files/2018-11/010173_111381_FS_Langdurige_Zorg_TG.pdf
5. Kunst en Cultuur in de Langdurige Zorg en Ondersteuning. ZonMw. September 16, 2019. Accessed April 15, 2026. <https://www.zonmw.nl/nl/programma/kunst-en-cultuur-de-langdurige-zorg-en-ondersteuning>
6. Kunst in de zorg. Accessed April 15, 2026. <https://kunstindezorg.com/>
7. Meer levenskwaliteit, minder zorgkosten: de waarde van kunst in de zorg | Erasmus University Rotterdam. Accessed April 21, 2026. <https://www.eur.nl/nieuws/meer-levenskwaliteit-minder-zorgkosten-de-waarde-van-kunst-de-zorg>
8. (PDF) Arts in health in the Netherlands: a national agenda. ResearchGate. <https://doi.org/10.21827/659e5951e7776>
9. Ministerie van Volksgezondheid W en S. Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) (Definitief) - Rapport - Rijksoverheid.nl. August 31, 2025. Accessed April 21, 2026. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/08/31/aanvullend-zorg-en-welzijnsakkoord-azwa>
10. Over Fit-ART. Fit-ART | Altijd in beweging. Accessed April 15, 2026. <https://fitart.nl/over-fitart/>
11. Kreggel & Kwiek in Berkelland. Fit-ART | Altijd in beweging. Accessed April 15, 2026. <https://fitart.nl/project/kreggel-kwiek/>
12. Kunst en cultuur in de langdurige zorg. Leyden Academy. Accessed April 21, 2026. <https://www.leydenacademy.nl/kunst-en-cultuur-in-de-langdurige-zorg/>
13. 'Verbinding tussen kunst & cultuur en het sociale domein wordt steeds belangrijker' | Movisie. Accessed April 30, 2026. <https://www.movisie.nl/artikel/verbinding-tussen-kunst-cultuur-sociale-domein-wordt-steeds-belangrijker>
14. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Accessed April 30, 2026. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>
15. Kunst en cultuur in de langdurige zorg. Leyden Academy. Accessed April 30, 2026. <https://www.leydenacademy.nl/kunst-en-cultuur-in-de-langdurige-zorg/>
16. GGD GHOR Nederland. Gezondheidsmonitor. GGD GHOR Nederland. Accessed June 15, 2025. <https://ggdghor.nl/onderwerp/gezondheidsmonitor/>
17. VNC. Home | Waarstaatjegemeente.nl - cijfers en statistieken van gemeenten. Accessed June 3, 2025. <https://www.waarstaatjegemeente.nl/homewsjg.aspx>
18. Loketgezondleven.nl. Monitoring GALA | Loketgezondleven.nl. Accessed June 15, 2025. <https://www.loketgezondleven.nl/beleid/gala-spuk/monitoring-gala>
19. Loketgezondleven.nl. Cijfers en feiten ouderen in Nederland | Loketgezondleven.nl. Accessed June 15, 2025. <https://www.loketgezondleven.nl/gezondheidsthema/gezond-en-vitaal-ouder-worden/feiten-en-cijfers-ouderen>
20. Vektis. Open data | Vektis.nl. Vektis. May 19, 2025. Accessed June 15, 2025. <https://www.vektis.nl/open-data>
21. Vektis. Gemeentezorgspiegel | Vektis.nl. Vektis. May 26, 2025. Accessed June 15, 2025. <https://www.vektis.nl/gemeentezorgspiegel>
22. Ministerie van VWS. Richtlijn voor het uitvoeren van economische evaluaties in de gezondheidszorg (versie 2024) - Publicatie - Zorginstituut Nederland. January 16, 2024. Accessed June 3, 2025. <https://www.zorginstituutnederland.nl/publicaties/publicatie/2024/01/16/richtlijn-voor-het-uitvoeren-van-economische-evaluaties-in-de-gezondheidszorg>
23. Ministerie van VWS. Zorgsectoren - Nederlandse Zorgautoriteit. November 23, 2017. Accessed June 15, 2025. <https://www.nza.nl/zorgsectoren>
24. Juiste Zorg op de Juiste Plek. Regiobeelden en regioplannen. Juiste Zorg op de Juiste Plek. Accessed June 15, 2025. <https://www.dejuistezorgopdejuisteplek.nl/programmas/integraal-zorgakkoord/iza-onderdelen/regionale-samenwerking/regiobeelden-en-plannen/>

25. CBS. Kerncijfers wijken en buurten 2024. Published online March 26, 2025. Accessed June 3, 2025. <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2025/13/kerncijfers-wijken-en-buurten-2024>
26. RIVM. Volksgezondheid Toekomst Verkenning (VTV) | RIVM. Accessed June 15, 2025. <https://www.rivm.nl/volksgezondheid-toekomst-verkenning-vtv>
27. Dashboard AZW. Dashboard Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn (AZW). Accessed June 15, 2025. <https://dashboards.cbs.nl/AZWDashboard/>
28. Ministerie van VWS. Integraal Zorgakkoord: "Samen werken aan gezonde zorg" - Rapport - Rijksoverheid.nl. September 16, 2022. Accessed June 16, 2025. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/09/16/integraal-zorgakkoord-samen-werken-aan-gezonde-zorg>
29. mkba-informatie.nl. Advies van de werkgroep discontovoet (2020) :: Maatschappelijke kosten- en batenanalyse. Accessed June 16, 2025. <https://www.mkba-informatie.nl/mkba-voor-gevorderden/richtlijnen/advies-van-de-werkgroep-discontovoet-2020/>
30. Kunst in zorg en welzijn | Movisie. Accessed February 13, 2026. <https://www.movisie.nl/kunst-zorg-welzijn>
31. Fancourt D, Finn S. What Is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-Being? A Scoping Review. WHO Regional Office for Europe; 2019. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054553>
32. Crealey G, McQuade L, O'Sullivan R. Arts and creativity interventions for improving health and wellbeing in older adults: a systematic literature review of economic evaluation studies. Published online 2023. doi:<https://doi.org/10.1186/s12889-023-17369-x>
33. Quinn EA, Millard E, Jones JM. Group arts interventions for depression and anxiety among older adults: a systematic review and meta-analysis. Nat Ment Health. 2025;3(3):374-386. <https://doi.org/10.1038/s44220-024-00368-1>
34. Bild E, Pachana NA. Social prescribing: A narrative review of how community engagement can improve wellbeing in later life. J Community Appl Soc Psychol. 2022;32(6):1148-1215. <https://doi.org/10.1002/casp.2631>
35. Sadio R, Henriques A, Nogueira P, Costa A. Social prescription for the elderly: a community-based scoping review. Prim Health Care Res Dev. 2024;25:e46. <https://doi.org/10.1017/S1463423624000410>
36. Duurzaam Perspectief LangLeveKunst (LLK). Business Case & Routekaart. PwC; 2019.
37. Houdbaarheid Financiële Situatie in Het Sociaal Domein Zorgelijk. BDO; 2021. [https://www.divosa.nl/sites/default/files/2023-05/ps2305_-_rap_de](https://www.divosa.nl/sites/default/files/2023-05/ps2305_-_rap_de_financiele_staat_van_sociaal_domein_van_nl_gemeenten_in_2021_1.pdf)
- [financiele staat van sociaal domein van nl gemeenten in 2021_1.pdf](https://www.divosa.nl/sites/default/files/2023-05/ps2305_-_rap_de_financiele_staat_van_sociaal_domein_van_nl_gemeenten_in_2021_1.pdf)
38. Benchmark Nederlandse Gemeenten 2025 | Download - BDO. January 21, 2025. Accessed May 6, 2026. <https://www.bdo.nl/nl-nl/nieuws/2025/benchmark-nederlandse-gemeenten-2025>
39. Løkken BI, Sund ER, Krokstad S, Bjerkeset O, Rangul V. Association between engagement in cultural activities and use of general practitioner consultations: 7-year follow-up of adults from the HUNT study, Norway. Published online September 1, 2023. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2022-068004>
40. Stichting Institute for Positive Health (IPH). Positieve gezondheid - Stichting Institute for Positive Health (IPH). Stichting Institute for Positive Health. Accessed June 22, 2025. <https://www.iph.nl/en/>
41. Home. LKCA. Accessed April 20, 2026. <https://www.lkca.nl/>
42. Pilot | maatschappelijke impact van Positieve Gezondheid voor huisartsengroep. Proscop. Accessed April 20, 2026. <https://proscop.nl/kennisbank/inzicht-in-de-maatschappelijke-impact-van-positieve-gezondheid/>
43. De Resultaten - Wat levert SBD op? Sociale Benadering Dementie. Accessed April 20, 2026. <https://socialebenadering.nl/de-resultaten>
44. Veldman J, Maltha S, Nederhof N, van Sambeek N, Verhagen P. Onderzoek Naar Multipliereffecten En Pay-off Effecten in de Culturele En Creatieve Sector. Dialogic innovatie; 2023. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-5662c2494350cfb940efef560949e978b77483d1/>
45. Ministerie van Volksgezondheid W en S. Gelukkig ouder worden in een veranderende samenleving | Sociaal en Cultureel Planbureau. June 10, 2020. Accessed April 20, 2026. <https://www.scp.nl/documenten/2020/06/11/gelukkig-ouder-worden-in-een-veranderende-samenleving>
46. Utrecht H. Samen vormgeven aan Kunst en Gezondheid | Hogeschool Utrecht. Accessed April 21, 2026. <https://www.hu.nl/onderzoek/publicaties/samen-vormgeven-aan-kunst-en-gezondheid>
47. Groot B, de Kock L, Liu Y, et al. The Value of Active Arts Engagement on Health and Well-Being of Older Adults: A Nation-Wide Participatory Study. Int J Environ Res Public Health. 2021;18(15):8222. <https://doi.org/10.3390/ijerph18158222>
48. McQuade L, O'Sullivan R. Examining arts and creativity in later life and its impact on older people's health and wellbeing: a systematic review of the evidence. Perspect Public Health. 2024;144(6):344-353. <https://doi.org/10.1177/17579139231157533>
49. van Busschbach J. QALY En Kwaliteit van Leven-Metingen. Zorginstituut

- Nederland; 2024.
<https://www.zorginstituutnederland.nl/site/binaries/site-content/collections/documents/2024/01/16/richtlijn-voor-het-uitvoeren-van-economische-evaluaties-in-de-gezondheidszorg/Verdiepingsmodule+QALY+en+kwaliteit-van-leven-metingen+%28versie+2024%29.pdf>
50. Coulton S, Clift S, Skingley A, Rodriguez J. Effectiveness and cost-effectiveness of community singing on mental health-related quality of life of older people: Randomised controlled trial. *Br J Psychiatry*. 2015;207(3):250-255. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.113.129908>
51. Tarrant M, Lamont RA, Carter M, et al. Measurement of Shared Social Identity in Singing Groups for People With Aphasia. *Front Psychol*. 2021;12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.669899>
52. Ministerie van VWS. Preventie op waarde schatten - Advies technische werkgroep kosten en baten van preventie - Publicatie - Rijksoverheid. nl. December 31, 2023. Accessed June 15, 2025. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2024/01/17/preventie-op-waarde-schatten-advies-technische-werkgroep-kosten-baten-preventie>
53. van Campen C, Rosenboom W, van Grinsven S, Smits C. Positieve gezondheid en kunst: kennissynthese. Published online 2017. <https://www.movisie.nl/sites/default/files/publication-attachment/Kunst-en-positieve-gezondheid%20%5BMOV-13347380-1.0%5D.pdf>
54. VitaValley. Social Return On Investment | SROI. VitaValley. Accessed June 16, 2025. <https://vitavalley.nl/sroi/>
55. CBS. StatLine - Consumentenprijzen; prijsindex 2015=100. Accessed June 16, 2025. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83131ned/table?ts=1686052550933>
56. CBS. Wmo uitgaven en gemiddelde kosten per cliënt, 2017-2023. Centraal Bureau voor de Statistiek. March 25, 2025. Accessed June 16, 2025. <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2025/13/wmo-uitgaven-en-gemiddelde-kosten-per-client-2017-2023>
57. CPB. Actualisatie Verkenning middellange termijn tot en met 2028 (september 2024). Accessed June 16, 2025. <https://www.cpb.nl/actualisatie-verkenning-middellange-termijn-tot-en-met-2028-september-2024>
58. VNG. Meer ouderen en jongvolwassenen gebruiken Wmo-ondersteuning | VNG. Accessed June 16, 2025. <https://vng.nl/nieuws/meer-ouderen-en-jongvolwassenen-gebruiken-wmo-ondersteuning>
59. Ministerie van VWS. Kerncijfers diëtetiek - Paramedische zorg - Nederlandse Zorgautoriteit. October 14, 2020. Accessed June 16, 2025. <https://www.nza.nl/zorgsectoren/paramedische-zorg/kerncijfers-paramedische-zorg/kerncijfers-dietetiek>
60. UWV. UWV Januarinota 2025. January 28, 2025. Accessed June 16, 2025. <https://www.uwv.nl/nl/publicaties/financiele-nota/2025/januarinota-2025>
61. Zorguitgaven en -ontvangsten Zvw begroting | De Staat van Volksgezondheid en Zorg. Accessed June 16, 2025. <https://www.staatvenz.nl/financiele-middelen/zorguitgaven-en-ontvangsten-zvw2-begroting>
62. Ministerie van Volksgezondheid W en S. Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg - Samen voor kwaliteit van bestaan - Publicatie - Rijksoverheid.nl. June 3, 2025. Accessed May 18, 2026. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2025/06/03/hoofdlijnenakkoord-ouderenzorg-samen-voor-kwaliteit-van-bestaan>

Colofon

Disclaimer © 2026, ZonMw.

Alle rechten voorbehouden. Dit rapport is met zorg samengesteld.

Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend.

Alle intellectuele eigendomsrechten met betrekking tot dit rapport (waaronder teksten, afbeeldingen, grafieken, data en ontwerpen) berusten bij ZonMw of haar licentiegevers. Het is zonder voorafgaande schriftelijke toestemming niet toegestaan (delen van) dit rapport te verveelvoudigen, openbaar te maken, distribueren, bewerken, opslaan in een geautomatiseerd bestand of anderszins te gebruiken, in welke vorm of op welke wijze dan ook.

Gebruik van de inhoud voor tekst- en datamining, kunstmatige intelligentie, machine learning of andere vormen van geautomatiseerde gegevensverwerking is niet toegestaan zonder voorafgaande schriftelijke toestemming, behoudens voor zover dwingendrechtelijke wetgeving anders bepaalt.

Voor toestemming of informatie: cultuurenzorg@zonmw.nl.

Opdrachtgevers

ZonMw, Fonds Sluyterman van Loo

Eindredactie

ZonMw

Auteurs Stichting VitaValley

Maarten Ploeg, Pim Ketelaar,
Marcel Canoy, Jolijn van den Broek,
Nienke Oosting, Koen Wijntjes

Grafische vormgeving

NEWR strategie & creatie

